

Nemunas

Nr. 27-28
(300-301–
741-442)

2010 m.
liepos 22–
rugsėjo 8 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Narciso FREIMANO nuotrauka

Marijos Matušakaitės lobiai 3 p.

Kauno Laiptai

5-10 p.

Proza

Mantas LIDEIKIS

Poezija

Imantas ZIEDONIS

Elena BALIUTYTĖ

Sapnų išnaros

Aurina VENISLOVAITĖ

Veidu į saulę

Aloyzas TENDZEGOLSKIS

Iš laiškų draugui

Valdemaras KUKULAS

Sraunumos bangos –
be keterų

Tautvydas NEMČINSKAS

Architektūrinė
poetika

Robertas KETURAKIS

Aiškėja,
kas yra
tiesa 2 p.

Kitas „Nemuno“ numeris išeis rugsėjo 9 d.

Atminimo oratorija Žalgirio pergalei

Žalgirio mūšio jubiliejaus dieną kauniečiai ir miesto svečiai turėjo puikią progą susipažinti su unikalaus projekto premjera – Giedriaus Kuprevičiaus oratorija visų mūšyje žuvusių karių atminimui „Jėga ir ašaros“. Liepos 15-osios vakarą Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje muzikinį paveikslą karilionu kūrė profesorius Giedrius Kuprevičius, Kauno valstybinis choras (vadovas Petras Binkelis) bei Kauno pučiamujų instrumentų orkestras „Ažuolynas“ (vadovas Rimantas Ramaničius). Renginį minimaliai teatralizavo režisierius Gytis Padegimas. Dailininkė – Birutė Ukrinaite.

Žiūrovus stebino netradicinis muzikantų išdėstymas aikštėje. Buvo proga išvysti vius šešis iškilaiusius mūšio karvedžius su palydomis. Pasibaigus renginiui žiūrovai, meno žmonės dar nesukubėjo skirstytis, diskutavo, lygino G. Kuprevičiaus ir Vidmanto Bartulio šiai progai skirtus kūriniai. Nors jau pats autoriaus sumanymas ir erdvė šalia amžinosis ugnies prašyti praeši susikaupimo, konkertinės ramybės, tačiau jos buvo pasigesta. Kitaip nei Pažaislio festivalio koncertuose, aikštės pakraščiuose žiūrovai erzeliao, garsiai atsakinėjo į mobiliųjų telefonų skambučius, vaikai triukšmingai važinėjo paspirtukais. Gal todėl kai kas pasigedo pačios muzikos. Profesorius Vytautas Lansbergis, paprašytas trumpai ivertinti oratoriją, diplomatiškai atsakė, kad džiaugiasi išskirtinėmis Kauno iniciatyvomis šia iškilia proga, kad tiek V. Bartulio, tiek G. Kuprevičiaus darbai yra saviti ir įdomūs.

O štai ir paties kompozitoriaus G. Kuprevičiaus žodis klausytojams iš jo internetinio puslapio: „Oratorija „Jėga ir ašaros“, nors ir skirta Žalgirio mūšio 600-osioms metinėms, man néra vien proginis kūrinys. Seniai mąsciau apie karus, mūsius ir revoliucijas. Dažnai jų rezultatai turi labai keistas pasekmes. Pergalės tampa pralaimėjimais, o aukos – gėda. Būna ir atvirksčiai. Žalgirio mūšio pergalės neišvengiamybė istoriniu požiūriu buvo žingsnis į priekį kuriant Lenkijos ir Lietuvos vienybę bei pažabojant nesiliaujančius kryžiuocių puolimus. Iš kitos pusės, vienos dienos mūsų buvo eilinė kova už įtakas ir teritorijas. Politikai čia žaidė tūkstančių gyvybių sąskaitomis. Visi didieji mūšiai grazūs po šimtmečius ir balsūs tą dieną, kai vyksta. Visi didieji karzygai išpudingi, dideli jų pa-minklai, rūstūs veidai, tačiau tai buvo tik tos epochos istorijos dalis. Jie taip pat klydo ir atgailavo, džiaugėsi ir tikėjosi, ryžosi ir bijojo. Tad oratorijoje bandžiau perteikti gana prieštarangus 600 metų senumo įvykius, jų prasmę ir filosofiją. Todėl prie žodžio antraštėje „jėga“ atsirado ir „ašaros“. Jos visada lydi dramatiškus, su karaus susietus įvykius. Pagalvaujau, kodėl turime garbinti tik karzygius, o kareivėliai? Juk tai jie į mūšį, krito kovoje, iki paskutinio atodūsio laikė rankose savo būrio vėliavas. Kūrinio turinį diktavo ir vieta: Vytauto Didžiojo karo muziejaus so-delis su varpine, Nežinomo kareivio kapas bei amžinoji ugnis prie jo. Taip susiformavo kūrinio struktūra – Prologas, šešios dalys ir Epilogas. Kiekvienna dalis skirta visoms Žalgirio mūšyje dalyvavusioms armijoms – lenkams, totoriams, čekams, rusams, vokiečiams ir lietuviams. Kiekvienna baigiasi vizualiniu

ir muzikiniu akcentu – pagarba kritusiems kovoje. Tekstas atkeliau iš senos tradicinės viduramžių giesmės „Dies irae“ („Dieną rūščią“), kurios paskutinė sekvenčija „Lacrimosa“ („Ašaringoji“) užbaigia visą oratoriją. Džiaugiuosi, kad kūrinio atlikėjai kibo į darbą labai nuoširdžiai ir, nepaisydami baisios kaitros, repetavo tiek, kiek reikėjo. Didelis darbas teko garsro režisieriams – sumaniai orkestrą išdėstyti erdvėje, lyg tai būtų būsimu mūšio laukas, tad reikėjo įgarsinti net 9 skirtingas garso zonas. Tad COMBO garso režisieriui Albertui Jankauskui ir mano buvusiui, o dabar sėkmingai Vokietijoje studijuojančiam studentui Viliui Kerui bei jų talinkinkams teko gerokai pasukti galvas, kaip visą tą valandos vyksmą įgarsinti. Tikimės, kad vaizdu ir garsu įamžintas kūrinys pasieks klausytojus DVD plokštéléje. Ruoštasi buvo labai rimtai, neatmestinai. Didžiuli ir žiūrovams nematomą darbą atliko puiki organizatorė Daiva Šmitienė – dėkui jai už visų tarnybų veiklos suderinių. Tai mane labai gudė ir teikė vilties, kad būsime suprasti. Tad ši mano trumpa „išpažintis“ yra komentaras taip gausiai susirinkusiems klausytojams, dalyvavusiems kartu su 120 atlirkėjų apmästant vieną išpudingiausiu mūsų Tėvynės istorijos puslapiu, tame užrašytas ir nutylėtas eilutes... Na ir žinoma dėkui Kauno miesto savivaldybei, radusiai lėšų realizuoti dvi stambias – Vidmanto Bartulio ir mano specialiai jubiliejui sukurtas oratorijas.“

*„Nemuno“ informacija
Gražinos Viktorijos PETROŠIENĖS
nuotraukos*

Funikulierius

Aiškėja, kas yra tiesa

Tai buvo šių metų dvidešimt ketvirtasis „Nemuno“ numeris su litografija „Kauno pilies liekanos“ iš Napoleono Ordos litografijų albumo (beje, jas pagal N. Ordos piešinius litografiniam akmenyje išraižė dailininkai M. Fajansas ir A. Misericovičius). Šis N. Ordos kūrėjas, man žinomas nuo paauglystės, visuomet užkrėsdavo melancholija, kartais niūria, virtančia slegiančiu mauduliu, bet dažniausiai – begaliniu ilgesiu ir žūtbūtinėmis vaizduotėmis pastangomis pilies griuvėsius paversti galinga tvirtote, rūsciu grožiu įsitvirtinančia sodriai žaliame (R. Čarna pasakytu: kad mūsų žalumos) kairiojo Nemuno slaito fone.

Tas numeris (24) buvo papildytas skaiciuais: 297-738. Ir smilktelejo suvokimas: taigi 300-asis „Nemunas“ čia pat, greta švento Jokūbo dienos, to apaštalo, kuris kartu su pirmaisiais Kristaus pašauktiniais – Petru ir Jonu – lydėjo Dievo Šūnų atsimainymui ant Taboro kalno.

Kokie galingi sutapimai! Tegul niekas skaitydamas šias eilutes nepagalvoja, kad iš anksto išpėju, kas yra pasaulio paprastumas šiandieninėje mass media ir kas niekados neišdavė realybės be dekoracijų. Toje realybėje, surémę pečius, laikosi idealistai, tikintys, jog atsidavimas idealui turi dramatiškas ribas, ir tvirtinantys, kad pralaimėjimas yra vertingiausia patirtis (teiginys Viktoro Rudžiansko, žinančio, kokių aukų reikalauja atsimainymas in actu).

Iš 741 atėmus 300, gali blykstelėti toji pralaimėjimo riba, panaši į šarvu gūbrių iškrambytus kalavijo ašmenis, nugrimzdusius po velėna Osterodės komtūrijoje, Griunfeldo kaimo pakraštyje, ošiančių juodalksninių šešeliuose.

Atsimenu tą blykstelėjimą ir juodą debesį virš „Nemuno“ likimo, nieko gero nežadančius žmonių krūpčiojimus Kaune ir toli už Kauno, kai agresyvėjo kvazirealistinės politikos pirmuonys, savykas – dvasia, kultūra, kūryba, tautinė tapatybė, amžini idealai – priimantys kaip mugėje pasimetusių klonų aimanavimą.

Zinau, kad iškilus skaičiu 300 ir girdint, kaip ošia tūkstančiai puslapiai, kupinu kūrybos siekių ir pasiekimų, pastangų nepaslyti rinkos ekonomikos svaigiai klampioje konkretybėje, man svarbus yra suvokimas, kad „Nemunas“ liko ištikimas sau. Kaip ir žmonės, priklausantys nuo tos ištikimybės. Čia visados jausdavau pastangas susigrąžinti teisingumą (o gal meilę?), patiemis būti teisingumo dieniniams ir panaktiniams, išitikinusiems, jog galimi dvasiniai reiškiniai (kūryboje, atgaivinant mitus, pusiausvyroje tarp to, kas esame, ir to, ką teigiamo, – galimas dalykas, su visuomet juntamu teigimo pranašumu, lukestyste gyventi kilnų ir turiningą gyvenimą), per kuriuos didingai atsiveria širdis.

Kalbėdamas apie „Nemuną“ visados noriu būti giedras ir akylas.

Gedimino gatvė, nerianti nuo pat pakrantės, kertanti svajingą Laisvės alėją ir liepu šešeliais aplėstą K. Donelaičio gatvę, slystelėjanti pro kažkada beveik majestotišką namą (Nr. 45), tuoju pat atsimuša į Žaliakalnio slaitą, kurio viršūnėje spindi Kristaus Prisikėlimo šventovė.

Gedimino g. 45, antrasis aukštetas, durys kairėje. Du laiptų maršai. Kiek pakopų iki „Nemuno“ durų? Kas žino? Gal tik Romualdas Rakauskas, kitados aštriu žvilgsniu grybštelėjės minimalizmo galimybes skverbtis prie esmės per supaprastintas objekto struktūras.

Kodėl man taip pat parūpo tas supaprastinimas, pajutus, kad viskas čia primena per daug. Tai yra – per daug dalykų, bandančių man sureikšminti laiką, įvykius, atsitiktinumus ir dėsningumus, bloškusių „Nemuną“ i vilkduobes ir iškėlusius (žinoma, ir per talentingu žmonių atkaklumą, darbą, šviesius tikslus) išandieninę būtį, nepaneigusių slappingo pasaulio paprastumo, bet ir neapleidusią ilgesio ir pagundų prisiliesti net prie skurdžiausios prasmės ar beprasmybės, kurioje taip pat retsykiai giedruoja mislinčia prasmę.

Nesenai stabtelėjau laiptų (kuri pakopa?) viduryje, išgirdęs (gal „Nemuno“?) balsą: ką atsakyti paklaususiam – ko, mano supratimu, reikia, kad būtų atidaryti iš auksinių spindulių sunerti Dangaus Vartai? Regis, atsakiau, kad nežinau, nes esu per daug apribotas savimi: esu tas, kuris prasideda ir čia pat baigiasi savimi.

Tik „Nemunas“, išlikdamas savimi, niekados neprasidesta vien savimi ir vien tik savimi nesibaigia. Kaip ir upė.

Atpažįstamas „Nemuno“ balsas jo puslapiai šnarėjime, gaudesye, cave canem ir Valdemaro jeremiadose, menininkų ir jų darbų vertintojų išpažinimuose, publicistų pastangose – atskleisti, kas yra paveikesnis: sąmonė gyvenimui ar gyvenimas sąmonei.

Man, vidutiniškiausiam visoje rašančiųjų brolioje, galima prakilnai tvirtinti, kas yra giliausioji „Nemuno“ savastis: atidumas atrandančiųjų ir prarandančiųjų nuotai-koms, madoms, iškalbančioms optimizmą, atsidūrus kapitalo užantyje, ir smengančioms į klampų pesimizmą, atsvėrus viendienystės ir ribotumo nykumui... Gerai, kad virš šitos margumynės „Nemune“ būdrauja reiklus sau ir kitiems intelektas, net kraštinumuose išsaugantis mąstymo patikimumą ir išpejimų rimbumą.

Masto ne tik filosofai ar kiti minčių pašauktieji aukštuose bokštose, bet ir periferijos pakraščių tylus žmonės. Džiaugiuosi, kad „Nemunas“ pastebėjo tuos periferijos pakraščių tyluosius, kurie pirmieji patvirtina, jog negailestingiausias žmogiškumo priešas yra persisotinimas, paveriantis dvasią ir paverčiantis ją pakabuciui prie prabangių ratų.

Lėkštų moralizavimui „Nemune“ vargu ar aptiktų savonaroliškos priginties asmenybės (pavyzdžiu, Leonas Gudaitis, Valdemaras Kukulas, Erika Drungytė etc.). Tai jos, neužterstos pomodernistinėm sąnašom, atidžios ne masių instinktui, bet dvasios rūstumo ilgesui, primena, kad visoje „Nemuno“ tékmėje šiandiena yra reikšmingesné nei literatūros istorijos kertele tampančių leidinio praeitis.

Ne viskas atsirėmė į praeitį, ne viskas atsiremia į dabartį.

Tad ir nėra pavojaus išgriūti, užklieuvas už ateities.

Robertas Keturvalis

Dékojame spaustuvei, iš dalies parėmusiai šio numerio leidybą.

**ARX BALTIKA
TECHNOLOGIJŲ CENTRAS**

Marijos Matušakaitės lobiai

Marija Matušakaitė – dailėtyrininkė, architektė, drabužių dizainerė, humanitarinių mokslų daktarė, 2009 m. apdovanota Nacionaline premija už autentiškas senosios Lietuvos dailės atodangas. Šiuo metu ji pripažinta viena žymiausių ir autoritetingiausių LDK dailės istorijos tyrinėtojų, nors savo karjerą pradėjusi darbu architektūros srityje.

Garbaus amžiaus menotyrininkė išleidusi daugybę knygų: „Portretas XVI-XVIII a. Lietuvoje“, „Senieji Lietuvos kunigaikščių portretai“, „Procesijų altorėliai Lietuvoje“, „Senoji medžio skulptūra ir dekoratyvinė drožyba Lietuvoje“, „Apranga XVI-XVIII a. Lietuvoje“, „Karalienė Barbora ir jos atvaizdai“, „Lietuvos skulptūra iki XVII a. vidurio“, „Išėjusiems atminti“. Net ir šiuo metu rengia spaudai naują knygą.

Apdovanojimai siekia dar 1947 m., kai M. Matušakaitė gavo premiją už vaikų kambario baldus, o vėliausieji – pastaruju metų svarbiausi valstybiniai įvertinimai.

Su M. MATUŠAKAITĖ kalbėjomės apie pačių įvairiausių darbų kūpinę gyvenimą ir svarbiausių potyrius:

– Kodėl tapusi pirmaja moterimi, Lietuvoje studijavusia architektūrą, vėliau šio darbo dirbtį nenorejote?

– Man atrodė, kad architektūra yra viena patraukliausiai ir įdomiausių specialybų, todėl panorau ją studijuoti. Maniau, būsiu visiškai laisva, dirbsiu, kada panorėsiu. Tačiau viskas

Narciso FREIMANO nuotrauka

susiklostė atvirkšciai. Valstybinėse įstaigose tekdavo atsėdėti privalomą laiką, o ir pats darbas nebuvò įdomus: tipinių, standartinių namų projektai, nes kitokių tuo metu niekas nestatė. Darbo įstaigą pavadinimai viša laiką keitësi, jos buvo pertvarkomos, kaip koks Krylovo kvartetas, ta-

čiau esmė likdavo ta pati. Būdavo, gauni standartinį projektą ir jam pa-skirtą vietą, tuomet tenka tik pritai-kyti statinį konkreciai erdvei. Visiškai jokios kūrybos. Nors ir aš pati ne-turejau didelių gabumų – buvau tik vidutiniška architektė.

– Esate sukūrusi ne tik pastatų

projektų, drabužių modelių, bet ir baldų komplektų. Viskas lyg ir sieja-si su architektūra.

– Tai nebuvò kas nors ypatinga. Paprasciausiai skelbti projektai su-kurti baldus nedidelims kolūkiecių namams ar mažiemis to meto butams, į kuriuos turėjo tilpti naujo tipo baldų komplektai, tai aš ir kūrė. Už šiuolaikinius baldus gavau ir premijų. Man buvo įdomu, nes šiame dar-be daugiau kūrybos.

– O tada jau pasukote kostiumo link?

– Visiškai atsitiktinai ir noriai per-sikeliau iš Kauno į Vilnių, ten dir-bau drabužių modeliavimo srityje. Užėjusi į parduotuvę pamačiau žurnalą, kuriami buvo paskelbtas konkursas įvairių tipų drabužių mode-liams kurti. Nusiūciau savo piešinius ir laimėjau trečiąją premiją. Todėl Lengvosios pramonės ministe-rija apie 1960 m. man pasiūlė pereiti dirbtį į Modelių namus. Porą metų ten dirbau, tačiau vėl pakliuvaui į vi-siškai nuobodaus administracino darbo, kuriame netrūko nemaloniu intrigu, pinkles.

Grįžusi į Kauną dėsciau drabužių modeliavimą ir kostiumo istoriją Po-litechnikos institute, Lengvosios pramo-nės fakultete. O tai jau buvo ryškus žingsnis link to, ką vėliau taip pa-mégau. Dėsciau drabužių ir avalynės kompozicijas. Man tai buvo labai įdomu, todėl daug piešdavau. Dažnai bendradarbiaudavau su madų žurna-lais, kuriems siųsdavau savo sukurtus modelius. Darbas atimdavo nemažai laiko, tačiau manęs nevarargino. Pas mus studijuoti atvykdavo labai daug stu-denų iš Estijos, siiek tiek iš Latvijos.

– Ar tuomet ši specialybė buvo tokia pat populiarai kaip ir dabar?

– Niekas taip veržte nesiveržė, ta-

Dailėtyrininkės jubiliejui skirta knyga.

čiau studentų tikrai netrūkdavo. Tuo metu net įsigijau profesinę ligą – pra-dėjau nebepažinti žmonių. Tos gru-pės taip greitai keisdavosi, kad nesugebėdavau įsidėmėti veidą. Man tai iš darbų trukdo bendrauti.

– Tieki daug sričių išméginta dar jaunystėje, turėjote būti nepaprastai aktyvi.

– Buvau tikrai aktyvi, nes sten-giausiai išnaudoti visą savo laisvą lai-ką. Tiesa, jo nebuvò tiek daug. Do-mėjau menotyra, tačiau negalėjau jai visiškai atsidėti. Tik išėjusi į pen-siją pradėjau dirbtį šioje srityje. Bu-vau visiškai laisva, todėl galėjau va-žinėti kur tik norėjau. Tais laikais Lietuvoje buvo geras susisiekimas, nesunku nuvažiuoti į visiškus pa-kraščius. Stengiausi aplankytis visas man įdomesnes bažnyčias.

– O iš kur žinojote, kur reikia va-žiuoti, juk informacijos nebuvò, pati ją rinkote?

– Ši tą vis dėlto žinodavau iš anks-to. Turėjau nedidelį, prieškario me-tais leistą vadovą po Lietuvą, kuris tais laikais buvo pakankamai geras. Aš jį atidžiai studijuodavau ir tuo-met važiuodavau.

– Tačiau važinėti teko sovietme-ciu. Ar neturėjote sunkumų?

– Teko sutikti senų, represuotų ku-nigų, kurie labai nenoriai priimdavo, nes paprasciausiai bijodavo. Atvykėliai keldavo jiems nepasitikėjimą. Pa-našiai nutikdavo ir nuvažiavus į ne-seniai apvogtą bažnyčią.

Kultūros ministerija kiekvieną va-sarą rengdavo ekspedicijas į rajonus, ir aš visuomet stengdavausi prie jų prisidėti. Tada jau ir su kūnigais bu-vo lengviau bendrauti, nes dirbtį va-žiuodavo žinomi specialistai.

Vėliau atsirado kultūros paveldą saugančių įstaigų, su kuriomis teko bendradarbiauti. Gintas Žalėnas bu-vo mano kolega, nors ir istorikas, ta-čiau besidomintis metalu, ypač bažnyčių varpais. O aš tuo metu apžiūri-nédavau medži, tapybą.

– Kaip tas darbas vykdavo? Tek-davo viską aprašyti?

– Taip, su mumis važiuodavo ir fotografas, kuris viską įamžindavo. Turėdavome didelės formas-anketas, kurias reikėdavo užpildyti aprašant objekta. Nesinorėdavo to daryti la-bai smulkmeniškai, nes taip gali ap-repti nedaug objektų. Tuomet visas triūsas keliaudavo į Vilnių. Darbas labai konkretus, tačiau masinantis nežinomybe. Man pačiai teko aptiki itin įdomių, vertingų ir anksčiau nepastebėtų dalykų. Tiek labai liūdn-a, kad jie iki šiol liko ten, kur juos radau. Tiesa, tik geriausiu atveju, nes jų gali greitai ir nebelikti.

Nukelta į 4 p.

Labūnavoje prie varpinės, 1943 m.
M. Matušakaitės asmeninio archyvo nuotrauka

Lobių beieškant. Inos DRINGELYTĖS nuotrauka

Marijos Matušakaitės lobiai

Atkelta iš 3 p.

Atrasta niekučiais apkarstyta, daugybę kartų perdažyta XV a. gotikos meistrų sukurta Laukžemės Madona su Kūdikiu, kuri stovi net ne bažnyčioje, o tamsiame prieangyje. Paimti ir išsidėti į krepšį skulptūrą visai nesunku. Galime džiaugtis, jog vagys dar nėra gavę tokio gero meninio išsilavinimo, kad žinotų jos vertę. Svajojau, kad bus padaryta jos kopija, o vyskupija paims saugoti originalą. Tačiau jie turi savo tikslą. Niekas tam lėšų neskyrė ir nesirūpino. Mano manymu, tai buvo Baltijos valstybių mastu reikšmingas radinys. Daugiau kaip metus vaikščiojau apimta euforijos, maniau, jei nieko daugiau ir nepadaryčiau, vien to pakaktų. Vėliau pasitikė rasti ir daugiau gotikinių skulptūrų. Svarbiausia – XV a. pradžią siekianti Platielių bažnyčios pieta. I didelį, daugiau nei pustrečio metro aukščio procesijų altorieli įmontuota skulptūra bažnytinėse apeigose ir dabar naujodama. Šis kūrėjas – vienintelė Lietuvoje žinoma gotikinė pieta.

Vėliau daug važinėjome po Baltarusiją. Ten susikloščius labai keista situacija: dalyje, kuri priklausė Lenkijai, bažnyčios gerai išsaugotos ir prižiūrėtos, jose vyksta pamaldos, esama vertingų objektų; o dalyje, kuri priklausė Tarybų Sąjungai, jos išgrobstytos, uždarytos, net sąmoningai sugriautos. Taip juk vyko kova su religijos atgyvenomis. Tačiau plotas didelis, todėl išlikusių vertybų vis dėlto yra. Dabar bažnyčios atstatinėjamos, rekonstruojamos, atvyksta net kunigų iš Lenkijos, nes pamaldos kai kur vyksta lenkų kalba.

O ar Lietuvoje susiduriate su tokiu beatodairišku paveldo naikiniu, ar jo mažiau?

– Lietuva tikrai daug mažiau nukentėjusi. Labiausiai atmintin įstriugisi medinė Kėdainių bažnyčia, kuri ilgą laiką buvo uždaryta. Ten buvo įrengtas fabriko sandėlis, tačiau dabar ir ji tvarkoma. Žinoma, labiausiai nukentėjęs Vilnius. Daugelis miesto bažnyčių buvo uždarytos. Ypatinga žala padaryta be galio turtingai Bernardinų bažnyčiai. Ji atiteko tuometiniam Dailės institutui kaip sandėlis. Institutas ją visiškai aplieido, neprižiūrėjo. Labai liūdina, kad sunaikintas gausus didžiulių paveikslų ciklas. Patys Dailės instituto studentai išjaustė didelius paveikslų gabalus. Specialistai į tai irgi nekreipė dėmesio. Dabar iš to ciklo atstatytas ir rekonstruotas tik vienas paveikslas, nes rasta išpjauta dalis. Dirbata net porą metų – procesas labai sudėtingas ir ilgas.

O jums pačiai artimesnės ir mienės kaimo bažnytėlės ar didmiesčių bažnyčių prabanga?

– Ištaigingiausia ir man artima yra Šv. Jonų bažnyčia. O katedra atrodo šalta, nors džiaugiuosi, kad į ją grįžti tikintieji. Tačiau malonius dirbtai mažos medinės bažnyčiose, kurios be galio jaukios. Ten taip pat galima rasti labai vertingų meno kūrinių –

1942 m. Kaune. M. Matušakaitės asmeninio archyvo nuotrauka

ne tik liaudies, bet ir profesionalių meistrų.

O kaip jie patekdavo į tokias nedidukes bažnyčias? Ar vietinių meistrai būdavo pasiekę tokį aukštą lygi?

– Gera, kad atsirasdavo fundatorių, kuri galėdavo skirti tikrai nemažas sumas vertingiems meno kūriniams. O vėliau užsakovai surasdavo gerus dailininkus. Neretai tuose paveiksluose būdavo įamžinami patys fundatoriai, nes eiliniam pasauliečiui patekti į bažnyčią buvo be galio didele garbė. Tie paveikslai labai įvairūs. Vieni vaizduodavo fundatorius savo pastatytų objektų fone, kituose jie būdavo jauni, o jų atvaizdai išgalvojami. Pavyzdžiu, Eufrozinių Tiškevičių portrete vaizduojama kartu su

stebuklingu bažnyčios paveikslu. Kartais portretai būdavo papildomi tam tikrais įrašais. Gardine yra pranciškonų bažnyčia, kuriame kabos tapybos darbas, kuriamas vaizduojami fundatoriai vyras ir žmona. Tačiau jie yra daugybę kartų pertaptyti, todėl teturi istorinę, o ne meninę vertę. Karolio Katkevičiaus ir jo žmonos portretai Kretingoje taip pat beveik visiškai sunaikinti: XVIII a. pertaptyti, pakeisti jų formatu, paveikslai papildyti naujomis detalėmis. Kartais matyti, kad su senaisiais kūriniais ir anksčiau būdavo elgiamasi be ceremonijų, apie senųjų formų išlaikymą labai nedaug galvota. Tačiau yra pažymėti rekonstrukcijos metai, dailininko pavardė.

Esate nepaprastai išigilinus į portreto istoriją. Rašote dar vieną knygą apie juos?

– Toks buvo profesoriaus Alfredo Bumblausko užsakymas. Turėjome surinkti portretus, esančius buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ribose. Dabar tai Ukrainos ir Baltarusijos teritorijos. Didikai tuo metu gana dažnai giminiavosi, todėl labai daug portretų patekė į šias vietas. Ypač daug jų atsidūrė Lvove. Mažuose muziejuose galima rasti itin vertingų kūrinių. Ten gauname nuotraukų su teise reprodukuoti jas pas mus. Randame ir labai nemažai graviūrų. Tokie portretai buvo ne bet kam prieinami, nes labai brangių kainavo. Graviūros darytos sekant tapybos darbu arba piešiniu. Jų daug užsiliko Ermitaže, nes po XIX a. sukilių, konfiskavus didikų turtus, šie portretas

tai liko Rusijos muziejuose.

– Tačiau jie yra surinkti ir saugomi muziejuose, jų nereikia ieškoti blaškantis po asmenines kolekcijas?

– Gal yra ir tokį, tačiau pagrindinė dalis jau surinkta. Labai turtingas šia prasme yra Smolenskas. Ten atsidūrė daug Pacų šeimos portretų, kurie buvo išgabenti iš kažkokio dvaro.

– Tačiau geriausiai jums turbūt pažįstamas Barboros Radvilaitės portretas, kuriam skyréte visą savo knygą? Ar i ją žvelgiate vis dar taip pat idealizuodama, kaip ir mes visi?

– Aš ją taip pat idealizuoju kaip reikšmingą istorinę asmenybę, mūsų valstybės karalienę. Jos istorija labai įdomi. Matyt, B. Radvilaitė buvo tikrai graži, bet jos tikrų portretų mes beveik neturime. Autentiskasis, kurį su savimi vežiojosi Žygimantas Augustas, ir yra diptikas su jo pirmaja žmona. Deja, jos grožio jis neatskleidžia. Portrete nerā jokio išrašo, kuri iš jų Elžbieta Habsburgaitė – pirmoji žmona, o kuri – B. Radvilaitė, todėl dailininkas, kopijavęs diptiką, jas abi sumaišė. Todėl yra visos serijos B. Radvilaitės portretų, kurie – tik E. Habsburgaitės portreto kopijos. O XIX a. atsirado idealizuotų, to meto grožio idealus atitinkančių portretų, bet jie taip pat neturi nieko bendra su tikrove. Ir Adolfo Šapokos istorijoje išdėtas būtent to laiko karalienės portretas.

– Gal ir nieko keisto, nes pati A. Šapokos istorija laikoma romantizuojančia paeiti?

– Aš nesu istorijos specialistė, todėl negaliu taip griežtai vertinti. Tačiau perskaiciusi A. Bumblausko istoriją pasigedau kai kurių istorinių faktų. Pavyzdžiu, XVI a. etmonas, kuris laimėjo mūšį ties Orša, Konstantinas Ostrogiškis, joje visiškai nepaminėtas. Tai leidžia spręsti, kad dabartinė istorija labai supopularinta. Nors istoriko vedamos televizijos laidos buvo tikrai įdomios. Gaila, kad dėl lėšų trūkumo taip kenčia kultūra, nes šia prasme ir taip esame labai nuskriausti. Man ypač trūksta „Klasikos“ programos, kurioje išgirdavau daug puikios klasikinės muzikos. Šiuo metu ji negailestingai sutrumpinta. Manau, dabar kaip tik laikas atkurti tai, kas anksčiau buvo prarassta, propaguoti kultūros dalykus, inicijuoti diskusijas. Taip pakiltų taučios kultūra, juk didelė jos dalis kultūrinę veiklą dažnai sieja su visai kitais, nevertingais dalykais.

– Atrodome ne itin išspruse? Vis kalbama, kad visuomenė neperpranta šiuolaikinio meno kalbos, o kaip jai sekasi su meno istorija?

– Manau, senojo meno žmonės taip pat nesuprantą. Tam paprasčiausiai trūksta elementarių istorinių, ikonografinių žinių, lyginamosios medžiagos. Todėl jau ir taip skurdaus kultūrinio palikimo nesugebame vertinti, išsamiai pristatyti. O pradėti reikėtų nuo mokyklų. Apie tai turėtų kalbėti piešimo mokytojai, nors atrodo, kad dailės istorija, kitaip nei muzikos, jose visiškai nedėstoma. Tad kaip tuos dalykus žmonės gali suprasti?

– Bažnyčios Lietuvoje buvo didžiausi kultūros koncentracijos centrai?

– Taip, o šalia jų – ir didikų rūmai, kuriuose saugotos didžiulės meno kūrinių kolekcijos. Inventorius būdavo aprašomas ir nepalankių istorinių įvykių akivaizdoje išsiunčiamas kur saugiau. Taip daug kūrinių nukeliautę į Karaliaučių, vėliau nemažai ir sunyk.

– Dvarams labiau nepasisekė nei bažnyčiomis?

– Bažnyčios, jei tik jos veikdavo

ir nebūdavo paverčiamos cerkvėmis, savo turtus dažniausiai išsaugodavo. Kai jos atiduodamos kitos konfesijos atstovams, interjeras visiškai keičiamas. O kas nereikalinga, sunaikinama. Vienuolynų bažnyčiose, kurios būdavo uždaromos, beveik nieko neliko.

– Kaip vertinate šiandienos bažnyčių interjerus? Vis kalbama apie neskoningą, žemos meninės vertės jų įrengimą.

– Kadangi tai yra kumigų valdos ir sritis, negalime labai kištis. Tačiau dailės istorija kumigų seminarijose dėstoma visai neblogai. Anksčiau nemažai dėstė kunigas Algimantas Kackas, kuris labai domėjosi šia sritimi, daug keliavo ir rinko medžiagą. Rado net Juozo Kazimiero Vazos portretą, kuriuo kažkokiam valstiečio sandeliuke buvo pridengta statinė. Šis paveikslas atnaujintas, o dabar padovanotas Valdovų rūmams.

– Tokie netiketi atradimai tikriausiai yra pati džiaugsmingiausia mokslininko darbo dalis?

– Tokios staigmenos – be galio didelis malonumas. Tačiau gaila, kad visuomenės ir net už kultūros paveldą atsakingų valdininkų jos nėra labai vertinamos. Atradimai priimami be jokio entuziazmo. Aišku, yra pašiventusius žmonių, kurių entuziazmas viską gelbsti.

– Teigėte, kad rytu Lietuva – mažiausiai ištirtas kraštas. Žadate ten važiuoti?

– Nežinau, ar dar pajęgsiu. Jau dabar išleistas specialus ir išsamus leidinys apie Skarulų bažnyčią, kuri buvo nusiaubta ir rusų, ir prancūzų kariuomenių. Tačiau dabar restauruota.

– Esate išleidusi knygą apie laidojimo papročius Lietuvoje. Turime mes kokių nors išskirtinumų ar daugiau sąsajų su kitaikais kraštais?

– Pas mus dar pagonybės laikais buvo įprasta žmones laidoti labai iškilmingai. Ištaigingumo netrūko nei deginant, nei laidojant palaikus. Aptinkama ir griautinių kapų. Didikai per iškilmes būdavo ypač puošnai apsirengę. Tačiau labai daug kas siejasi su kaimyninių šalių laidojimo kultūra.

XVI-XVII a. antkapinių paminklų tema rašiau kursinį darbą Dailės institute. O vėliau – disertaciją. Pamniau, jei nesutvarkysiu medžiagos, kurios yra labai daug, ji nueis veltui, todėl iš to, ką surinkau Lenkijos dalyje, priklausiusiame Lietuvai prieš Liublino uniją, ir kitose gretimose sriityse, parašau knygą. Tai vienas darbų, gal kartu su „Apranga XVI-XVIII a. Lietuvoje“, kuris, man rodos, visai neblogai pavyko.

Žinias apie kostiumus rinkau daugiausia iš portretų, kitų paveikslų. Ypač turtinga Radvilų portretų graviūrų kolekcija, kurios du egzemplioriai saugomi Lietuvoje. Dabar jie sunkiau prieinami ir neleidžiami fotografioti, tačiau anksčiau aš jais naudojaus. Net lenkai šia prasme su Lietuva negali konkuruoti.

– Kaip pajuntate, kad knyga pavyo?

– Nieko nepamesti ir nepraleisti tikriausiai neįmanoma, tačiau kartais jauti, kad radai medžiagos maksimumą, kurį tuo metu įmanoma sukaupti. O kartais žinai, jog sunaikinta ar dingę daug kūrinių, kurių trūksta bendram kontekstui. Daug tapybos darbų, kolekcijų sunaikinta samoninguai, dėl kokių nors mums dabar atrodančių nereikšmingų asmeninių ambicijų. Tada būna labai gaila.

– Ačiū už pokalbi.

*Kalbėjosi
Audronė MEŠKAUSKAITĖ*

Ekspedicijoje 1996 m. Inos DRINGELYTĖS nuotrauka

Mantas LIDEIKIS

Veidrodis

Autoriaus asmeninio archyvo nuotrauka
visada palydi namo... Na, kartais užsukame kur nors kavos išgerti...

Sigita stabteliuojantį prieškambaryje ir smalsiai žvilgteliuojantį miegamajo duris. Virtuvėje girdėjosi puodelių dzingsėjimas – šeimininkė plikė arbatą. Keistas ritualas Sigitai kiek vargino, bet vakarais ji visuomet privalejo pasėdėti su mano šeimininke ir išgerti po du tris puodelius arbatos. Tik tada galėdavo eiti į savo kambarį.

Dažniausiai tos arbatėlės metu juodvi su senya šeimininke nieko nešnekėdavo. Senoji siurbčiodavo suvytusiomis lūpomis garuojančių skystimą ir žvelgdavo tarsi į Sigitą, o lyg ir pro ją. Retkarčiais buvo sunku atsiginti išpuodžio, jog senė žvelgia kiaurai. Sigita šiuose namuose dažnokai jautėsi gan keistai. Pagalvodavo, jog reikėtų išsinuomoti kambarį bet kur kitur. Tik vis atmesdavo tą mintį – sunku su pinigais. Tėvai nelabai gali padėti, o monokantis dieniniame skyriuje uždirbtu ne visada pavyksta.

O čia – patogu. Miesto centras. Nedidelė nuoma. Be jos ir senosios šeimininkės, daugiau nieko nėra. Atskiras jos pačios kambarys, netgi su nedideliu virtuvėle – norėdama gali ir nesimatyti su šeimininke.

Taigi patogumai atsvérė kiek keistą ir ekscentrišką šeimininkės būdą, kartais, kaip merginai atrodė, jos smulkias priekabes dėl tvarkos ir kai kurių kitų smulkmenų. Ir tą kasdienį vakarinį pasisedėjimą viena priešais kitą.

Tomis akimirkomis, kad nesijaustų perdėm kvailai, mergina stengėsi suprasti vienišą seną moteriškę, išigilinti į jos jausmus ir gyvenimo būdą, aptiki veide išgyvenimus ir patirtį. Tačiau šeimininkės veidas dažniausiai panėsėdavo į vientį guminę neperžvelgiamą kaukę, užtemptą ant sausų kaukolės kaulų.

Sigita, čia praleidusi jau daugiau nei metus, pastebėjo, jog senukė labai vieniša. Per tą laiką niekas nei pas ją nebuvu užėjės, nei ji pati kur nors išeidavo.

Tiesa, labai retai ir visiškai nenuuspėjamu laiku senoji netikėtai dienai kitai dingdavo. Kai atsiradavo, nuomininkai neaiškindavo né puse žodelio, kur buvusi, ir apskritai elgdavosi lyg niekur nieko.

Visas kitas senosios gyvenimas, išskyrus tą arbatėlė vakaraus, Sigitai taip pat buvo paslaptingas. Nors name buvo ir daugiau tvarkingų kambarių – valgomasis, svetainė, netgi dar vienas miegamasis ir nedidukė biblioteka su židiniu – jie beveik niekada nebūdavo naudojami. Šeimininkė gyveno atskirame kambarėlyje, kaip tik tame, į kurį dabar ir krypo nuomininkės akys. Tiesa, jai taip niekada ir nepavyko pamatyti to, kas yra už kambarėlio durų.

Teisybė pasakius, šeimininkė niekuomet nebuvo išreikšusi noro, kad Sigita nesmalsautų, tačiau ji pati jautė, jog atviras jos smalsumas tikriausiai būtų palaikytas itin nemandagiu. Kad ir kaip būtų keista, tas smalsumas kerojo, kasdien augo tarsi piktžolė, kurią išrauni, bet ji greitai atželia, o nuskabtyti lapai sulapoja dar vešliau.

Šio vakaro arbatos gėrimas, priešingai nei iprasta, nebuvo tylus, nesmalsoji bei tylioji šeimininkė sij kartą pasirodė esanti ir smalsi, ir netyl. Ji pirmojo užvedė kalbą ir, beje, tokia tema, kuri Sigitai buvo visai netikėta.

– Kas tas jaunuolis, kuris tave beveik kiekvieną vakarą parlydi įki namų? – kiek netikėtai pasiteiravo senoji.

Sigita akimirką neteko amo. Jos draugas Darius atsišvietindavo gan atokiai nuo Sigitos nuomojamo namo, todėl senės pastabumas ir trikdė, ir siek tiek pykdė. Tačiau mergina atsakė kuo mandagiau:

– Jis mano bendrakursis. Po paskaitų mane

vos valdėsi, kad nepradėtų kavoti, jai viskas atrodė taip juokinga – šita susirauskšlėjusi, natalinu ir netolimomis kapinėmis atsiduodanti moteris dar tikisi atrasti aistrą!

Vis dėlto sugebėjo nutaisyti rūmtą veidą, nors, susidūrusi su senės akimis, sutriko. Jai pasirodė, jog šioji kiaurai permato jos mintis.

Sigita tylejo. Senė išgérė arbatą ir išipylė dar. Jis šyptelėjo viena sau, paskui nusuko balzangas akis šalin. Daugiau arbatos Sigitai nesiulė. Ši išgérė savo puodelį ir atsisveikino. Senė jos nė neketino sulaikti. Žvelgė priešais save, tarsi jau būtų apsigyvenusi kažkur kitur, ne šiaime pasaulyje. Net nepastebėjo, kaip Sigita pamesto nuo stalo ir nuėjo į savo kambarį.

Vieną lietingą ir niūrų sekmedienį Sigita slampinėjo po namus nieko nenusitverdamas. Nuotaika buvo tokia prasta, jog, regis, skradžiai pilkų žemę lišk. Laukė Dariaus, kuris žadėjo atvaziuoti, ir ruošėsi išeiti su juo. Vylési, gal pasimatymas kiek prablašys.

Tačiau draugas vis nesirodė ir niekaip nepranėsė vėlavimo priežascių. Sigita ne juokais siuto, vaizduodamas, ką jam pasakys! Tikrai – drėbtels šiandien iš širdies gelmių. Išlės visą susikaupusią gėlą. Galų gale juk moteris turi tokią teisę? Išiuti keitė pavydo priegaidės – o gal jis su kita? Juk tie vyrai tokie... ir ne kitokie.

Dar akimirką, ir iš apmaudo bei siuto savo kambariye mergina būtų ką nors sudaužiusi, todėl išėjo į prieškambarį ir stabteliuojendukime hole su stiklinėmis durimis į seną, beveik neprižiūrimą, bet vis dar savotiškai tvarkingą sodą.

Sigita ne iš karto atkreipė dėmesį, kad šeimininkės kambario durys praviros. Senoji jau antra diena vėl buvo prapuolusi. Kaip jai būdinga, nieko nesakiusi, neperspėjusi. Durys buvo vos praviros. Tai atrodė gana keista, mat šeimininkė jas visuomet uždarydavo itin kruopščiai.

Beveik tą akimirką Sigitą ir pagavo šėlas. Visą dieną besitvenkiantis apmaudas nežinia dėl ko ir ant ko sukilo ir virto dideliu noru padaryti ką nors neįprasto. O kodėl man neįkius ten nosies, dingtelėjo Sigitai. Kodėl nepasižiūrėjus, kaip gyvena ta nukriosisi meilės reikalų žinovė? Ką jis ten taip atkakliai slepia nuo pašalinimų akių?

Kelias akimirkas mergina dvejojo. Tolimiausiai sąmonės užkaboryste netgi dingtelėjo minitelė, jog gal šeimininkė ēmė ir užvertė klumpes. Ir guli savo lovoje negyva kaip senas manekenas? Ta mintis kiek atvésino – nesinorėtų atskirti lavono...

Bet šeimininkė mirus gal būtų galima šiamame name likti ilgam? Nuomininkės manymu, senė giminaicių nature, todėl nebuvu ir pretendentų į naméką. Jei tokii ir atsirastų, kol reikalai kaip nors pasikeistų, praeityt daug laiko, o stogas virš galvos juk niekam nemaišo...

Pasiryžusi žengė artyn šeimininkės miegamuoju ir ištiesė ranką prie rankenos...

Akimirką jai iškilo kadaise girdėti žodžiai – nekausk uždraustojo vaisiaus. Kazin, kas tai ir kada pasakė? Gal Biblijoje skaitė? O gal vakysteje iš senojo kunigo savo gimtajame miestelyje girdėjo? Ar tai tévo, literatūros mokytojo, kuris prisigérės mėgdavo daug ką cituoti, žodžiai?

Sigita nusispovė mintyse. Velniop visus skrupulus – aš tik žvilgteliu. Ir drąsiai pastūmė duris...

Jos nusivylimui ir paniekai nebuvo galio. Nustebusi ižengė į seną, gali būti, kad netgi visiškai nenaudojamą, baisius aplieštą patalpą. Kambario sienos seniai pradarusios spalvą, išblukę tapetai kai kur styrojo atplyšė nelyg elgetos drapanų draiskanos, pakampėse kėdarėjo apdulkėjusių voratinklių pūkai. Pro pataméjus nuo apnašų lango stiklą net šviesa sunkiai skynësi kelią. Durys, ir tos iš vidaus apslalpiusios.

Patalpoje nebuvo beveik jokių baldų, išskyrus didelę viengulę spryruoklinę lovą kambario kampe. Ir didžiulį, ornamentais puoštū rėmu veidrodį ant sienos priešingoje pusėje nei lova.

Mergina iėjo vidun, baisėdamasi tuo kontrastu, kurį sudarė šis aplieštasis kambarys su pėdantiskai tvarkinga likusia namo dalimi. Ne-

sinorėjo tikėti, kad čia galėtų gyventi žmogus. Jai net pasirodė, jog užuodžia pelėsių ir drėgmės tvaika, nors tai galėjo būti ir ijautrintos vaizduotės padarinys.

Šeimininkės patalpoje nebuvo. Keista, bet kambario viešnia niekaip negalėjo atsikratyti pojūčio, jog yra stebima. Tarsi i ją savo apkrepusias kampais žvelgtų visas šis aplieštasis kambarys.

Veidrodis.

Akimirką jos akys sustojo ties šiuo daiktu, o dar po minutės Sigita suprato, jog negali i ji nežvelgti. Veidrodis prikauštė žvilgsnį ir neleido pasukti akių šalin. Ji éjo prie jo arčiau ir arčiau, kol pagaliau atsistojo vos per žingsnį. Mergina ištiesė ranką ir palietė šaltą veidrodžio paviršių, tada ijdėmai ēmė apžiūrėti savo veidą. Ji buvo jauna, bet veidrodis taip puičiai didino ir ryškino kiekvieną jos veido detalę, jog galėjo matyti net menkiausius odos nevygumus, aplink akis susimetus mažytį raukšlių tinklą.

Raukšlėlis Sigitą nuteikė nemalonai, privertė pagalvoti, jog nori nenori, bet senatvė vis tiek ateis. Vienas jos pozymių jau ēmė priminti apie tai. Dar po akimirkos jai pasirodė, jog tos raukšlėlės netgi gilesnės, o vaikus lūpų raudonis pabluko, aplink jas susimetė tamsečės dėmės, akys tarsi įdubo.

Sigita labai norejo nukreipti žvilgsnį šalin, tačiau baimė ir keista trauka neleido to padaryti. Su siaubu ji pastebėjo, jog ēmė keistis visas jos veidas – skruostai vytu, plaukai smilkiniuoja pražiolo, netgi išretėjo, oda taip suplonėjo, jog tapo pastebimas smulkių poodinių kraujagyslių tinklas. Sukaustyta siaubo ji žvelgė į save ir suprato, jog tas balsai pasikeitęs veidas priklauso jai, tik dabar jis buvo labai labai pasenęs. Lygiai toks, koks iš jos šeimininkės veidas – raukšlėtas, balzganomis pavandenijusiomis akimis, primenantis guminę kaukę...

Po valandėlės veidrodžio trauka išnyko, ir Sigita, tarsi staiga nutrūkusi nuo virvės, atslijo, žengtelejo keletą žingsnių atgal. Akimirką ji jautė palengvėjimą. Juk tai tik haliucinacija! Nenorėjo ilgiau likti šitame kambariye, todėl beveik tekina pasileido pro duris lauk ir... sustingo.

Prieškambaryje netikėtai akis į aki susidūrė su jauna dailia mergina. Jos veidas Sigitai rodesi tarsi ir matytas. Nepažiūstamoji buvo apsingusi taip, lyg ruoštusi iškeliauti. Rankoje laikė lagaminą. Mergina šyptelėjo.

– Man metas, šeimininkė! Pamaniau, bus ne padorū išeiti neat sisveikinus. Buvo gera su jumis, bet man laikas keliauti ieškoti savo meilės ir atiduoti jums savo ilgesį.

Sigita pasirodė, jog mergina iš jos šai posisi. Ji be žodžių pakėlė rankas sau prieš akis ir su siaubu pamatė, jog jos raukšlėtos ir sukumpūsios – senos moters rankos.

– Kaip čia?.. – sumurmėjo ji. – Argi gali taip būti?

Mergina išgirdo jos žodžius.

– Gali, kaip matote! – pasakė ji ir nusijuokė. – Nuo sioj jūs čia valdovė! Ir nepamirske paduoti skelbimą į laikraštį, jog nuomojate būstą. Kambarys lieka laisvas.

Tada apsisuko ir, svytruodama dailiomis kjomis, išėjo pro duris. Sigita ketino ją vytis, bet seni ir nepaslankūs sąnariai neleido greitai judeiti. Kai prišliaužė prie vartelių ir kaulėtai pirshtais išikibio į jų virbus, mergina jau buvo tololai nužingsniavusi gatve. Matė, kaip ji stabteliuojantė prie automobilio ir apsikabino jos laukusia vaikiną. Keista, bet Sigitos regėjimas liko geras, net ir iš tokio atstumo ji pažino Darių. Jis laukė toje pačioje vietoje, kur ir visuomet, ne pavėlavęs né minutės.

Tačiau dabar jos vietoje buvo kita, jauna ir graži, o ji, pasenusi ir sukrėsta, liko čia. Automobilis nurūko, ir Sigita suprato, jog daugiau jo niekada neįsives.

Begalinė širdgėla suspaudė širdį. O kai akys pagaliau išdžiūvo, širdyje liko tik sunkus kaip švino skausmas ir šaltas ilgesys. Tik tuomet Sigitas apsisuko ir sunkiai, žingsnelis po žingsnelio patraukė dabar jau savo namų link...

Imantas Ziedonis – populiarusias Latvijos poetas. Kiekvienas latvis linkęs pasakyti savo poetui kā nors asmeniško, vien tik jo surasto eileraštyje ar prozoje, išgirsto pokalbyje ar per kūrybos vakarą. Ir padovanoti duonos kepala, kā tiktais išstrauktą iš duonkepės Kuržemėj, Žiemgaloj ar Latgaloj. Svečias, užsukęs pas Imantą, pirmiausiai pavaišinamas duona – kasdienine mūsų duona. Ir apsupamas biciulišku nuoširdumu.

I. Ziedonio kūryba persmelkta žaismingos vaizduotės, skvarbių minties, guvios išminties, kyylančios iš slaptinės savos tautos dvasinių klodų. Ir nenuilstamo veržlumo, keičiančio stilijų, užsibréžtus kūrybinius uždavinius, atveriančio neįprastas įprasto žodžio prasmes, kuriose kibirkščiuoja poetinio vyksmo įtampa.

Paprašytas vesti vieną I. Ziedonio kūrybos vakarą Kaune, pristatydamas poetą publikai pasakiau: pirmiausia, gerbiamieji, išidėmėkite gražų I. Ziedonio veidą.

Jis staigiai atsisuko ir įspėjo: mano Kuržemės veidas dar gražesnis.

Imants ZIEDONIS

Čia vien savi:
tu – akmuo, bet ir jis
toks pat akmuo; kalbėti
mes galim, taip pat
įmanoma tylėti;
dėkoju jums,
kad galima ir patylėti.

Patinka obuolys, nuriedantis naktin
Be obelies ir be šakos, be kelio.
Ir obelis, kuri toje nakty
Praplaukia tyliai be šaknų pro šalį –

Myliu. Ir erdvę žemės mėlynos
Nakties gelmėj, kur, regis, ribos dingo.
Ir tamsą mėgstu, nes dugne dienos
Ji glūdi, ir dvasia jos man patinka.

Nematoma šviesoj – gal ji antai
Šmėžuoja už saulėtekio auksinio krašto.
Regésiu, kaip keistuolis, nelauktai
Išniręs iš tamsos, vėl tamsoje nuskėsta.

Stojo tokia tyla,
kad saulė sustingo
ir bijo alsuoti –

gal keičiasi vėjas,
gal panaktiniai,
gal balsas keičiasi:
per ilgai jaunas buvau.

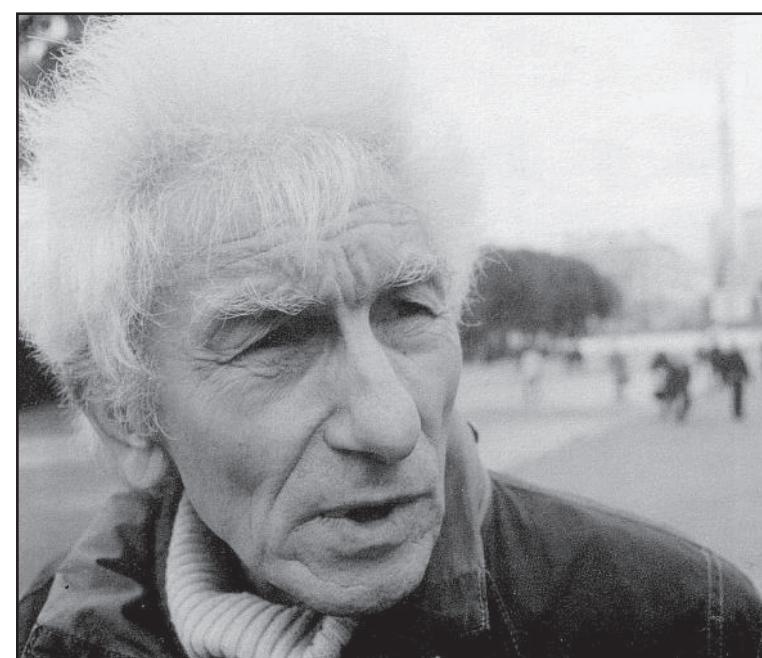
Kleptomanija

Iprotis, aistra ar manija –
Ką nors pavogti iš motinos
Ir paslėpti pas žmoną;
Ką nors pavogti iš žmonos
Ir paslėpti savyje nemačiom;
Ką nors pavogti iš savęs
Ir paslėpti eileraščiuos;
Ką nors pavogti iš eileraščių
Ir paslėpti giliau;
Ir ką nors pavogti dar giliau
Ir nežinot, ką daryti.

Parskrendantis akmuo

Išrausime iš žemės šitą rūsj
Ir tartum lizdą virš savęs iškelsim.
Arba tą dangiškajį žydrą dūmą
Paversime rudai žemėta durpe,
O galbūt spanguole.
Kas prieštaraus?

Nepastovus akmuo – taigi ir jis
Neamžinas, nežino pastovumo.
Regėjau, kaip akmuo į bokštą ropštės
Ir suko lizdą – lyg šarkos arba varnos,
Ir taisėsi lizde perėt akmenelius.

Paskui ir jie taip pat skraidiyi mokės.
Na, kas čia tokio, jei padangėj
Regi, kaip skrenda debesuos akmuo?

Ak, sužaliavusi pavasario diena – lyg mirta!
Sugržęs iš šiltų kraštų atgal.
Ant inkilo, berže iškelto,
Akmuo parskridęs – koks laimingas! – gieda.

Sparnus jis gieda, girdite – sparnus.

Iš amžinybės aš ką tik grįžau,
Kad stropiai suvystytas būčiau.
Kiek laiko dabar – jau po vidurnakčio.
Dvi valandos dešimt minučių.

Po alyva sustojom. Žiedai violetiniai.
Tamsu. Ir perkūnija murma. Ir pučia
Vakaris. Ir rankos mūsų kryžiuojas.
Dvi valandos dešimt minučių.

Rašyti baigiau, atstumiau lapus.
Rankose nieko – tuščia.
Kiek laiko dabar – jau po vidurnakčio.
Dvi valandos dešimt minučių.

Šit mane išneša, kad neišvengiamai
Tylus prie smėliuko priglusčiau.
Kiek laiko dabar – jau po vidurnakčio.
Dvi valandos dešimt minučių.

Tai kada iš tiesų gyvenam ir kiek laiko
Buvau su jumis aš, vaikučiai?
Laikrodis stovi. Naktis. Ir tos pačios
Dvi valandos dešimt minučių.

Vėjas ir durys

N. ir V.

Kas šitas vėjas, nuostabus kaip volunge?
Mes nė nemanėme ko nors prašyti,
Ir vis dėlto, kol mes namuos nebuvom,
Kažkas ant durų pakabino vėja.

Romualdo RAKAUSKO nuotrauka

Angeliško noris baltumo – gulbių.

Laikas joms gržti.
Atėjo jų metas –
Neprasikalė lapai,
Neišsiskleidė dar žiedai.

Ištrūkau laukan po ilgų šnekų.
Išpurčiau iš plaukų tabako dūmus.

Angeliško noris baltumo – gulbių.

Dabar tau už akis dėkoju.
Naujieji štai pernakt klajoja
stogais snieguotais – spaudžia šaltis.
Dangaus viduryje – pažvelki –
dvasia voratinklius baltuos.

Man niekas nieko čia neduos.

Nereikia nieko imti, gauti.
Geriau nuo visko atsitraukti –
nuo bato, kurs girgždėti stengės,
nuo dulkių arba nuo palangės.

Nei šauksmo, nei prisilietimo –
ilsėkis, nes diena nurimo.

Nėra vilties, miglynų – gausiai.
Ir būti niekieno – geriausia.
Nebūti niekur. Tartum liną
išbalinti atsiminimą.

Dabar nakties tamson keliausiu.
Iš lengvo tavo veidas blausias.
Nei baltas ir nei juodas – sau.
Tikrai aš jums nepriklausau.

Tave myléjau taip ramiai, nedražiai,
liečiau taip švelniai siela atvira,
kad tuo metu danguj žvaigždė užgeso,
ir niekas nepamatė – jos nėra.

Štai ten akmuo, vos matomas prie kelio,
uzklotas samanom, žiemom – sniegais baltais.
Ar vienkart prieidama pro šalį
pajusi – čia žvaigždė, nukritusi kadais?

tai kurgi išėjo žmogus
niekur žmogus neišėjo
žirgliaja pirmyn ir atgal
arba atgal ir pirmyn

mirtis nutapsena jo pėdsakais
nutolsta ir vėlei sugržta
atslinks kad senolij nubogintų
šmestels – vaikelį išnėš

tai kurgi prašapo žmogus
niekur žmogus neprašapo
išeina ir vėlei sugržta
kas vyksta – laikas suprast

taip audžiant laksto šaudyklié
taip rašomas skaitomas eilės
ir išmintingas skaitytojas
baksnoja vėl orą pirštu

Kažkaip drąsiai gyventi su vaikais.
Apginti mus jie galių dar neturi,
o vis dėlto su jais tiesiau laikais,
ir miela, kai jie ramūs į akis mums žiūri.

Net vyriškiai sušunkam. Kai tamsi
nakis ir jie prie tavo šono glaudžias,
išnyksta baimė. Tu drąsus esi,
ir tavo žvilgsni jie kaip šviesą jaučia.

Gyvenimas mamos – tai baimės amžinos
budėjimas? Pasauly ji drąsiausia liko?
Ir niekas neparašė dar dainos,
kaip mus išgelbėjo maži vaikai ne sykį.

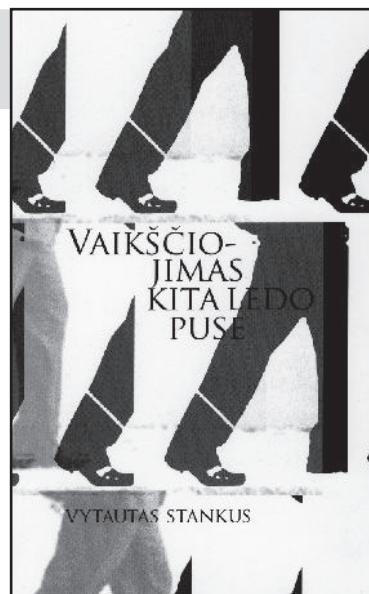
Iš latvių kalbos vertė
Robertas KETURAKIS

Sapnų išnaros

Elena BALIUTYTĖ

Pirmosios knygos „Vaikščiojimas kita ledo puse“** autorius Vytautas Stankus viršelyje, užuot, kaip išprasta, parašės kada ir kur gime, ką studijavo ar šiaip veikė iki knygos pasirodymo, skaitytojai užklumpa iš kitos pusės: „Dabar jūs skaitote knygos nugarėlę. O galėtumėt skaityti pačią knygą. Nebijokit, ten visai nešalta.“ Toki įrašą galima suprasti net kaip siel tiek manieringą raginių atsiversti knygą ir ją skaityti, bet ir kaip norą nukreipti skaitytojo dėmesį nuo buitinio, biografinio lygmenų. Vis dėlto perskaiciusi ši rinkinį émiau narsyti po internetą, tikėdamasi aptikti kokių užuominų apie autoriaus sveikatos būklę, amžių ir t. t. Akstinas buvo patys eileraščiai: visi jie apie mirtį, merdėjimą, liguistumą; jei pasikliaučiu eileraščių anamneze, galvočiau apie kokią kvėpavimo, plaučių ligą – tiek čia dusulio, dusimo vaizdinį. Cituotame viršelio įraše autorius ramina skaitytoją, kad knygoje visai nešalta. Nebūtinai turėtume tuo patiketi: jei šaltis asocijuotusi su mirtimi, vienatve, beprasmynbe, depreziviomis būsenomis, sakytume, kad tai gerokai „šalta“ knyga. O ir koko tikėtis, kai skaitytojas jau knygos pavadinimu kviečiamas pasivaikščioti kita ledo puse. Šaltis čia vienas mirties sinonimų: „moterys gimdose / nešioja po akmenį / penketą metų / pagimdzūsios pameta / kur palei sūlinį / sako / gime jau šaltas“ (p. 59); „ir taip diena iš dienos / ir nieko. ir tuščia. / tikt šaltis, viešpatie, šaltis / pirštose virvė / tarp čia ir dabar / oro dantim ipsisibus, kartoj...“ (p. 24). Knygos pasaulis yra persunktas mirties (iki baugiausios atvejo – savižudybės), kūno irimo vienametinių; pusę antrojo skyriaus „iš laukimų“ sudaro eileraščiai luosystės motyvo variacijomis, o ir likusiuose gyvenimais domina tik kaip artėjančios mirties scena. Rašyti apie anapusybę labai pavojinges sumanymas: nepaisant to, kad antspaudas jau yra laužtas, kiekvienas, ryžesis rašyti iš anos perspektyvos, turi jį iš naujo laužti pats, turėti tam rimtų priežasčių ir, žinoma, suprasti šio veiksmo baisingumą. Kitai sakant, štai šventvagystei autorius turi būti subrendės. Šiuo atveju tekstai to nepatvirtina: vaikščiojimas kita ledo puse atrodė veikiau kaip pasivaikščiojimas. Prie toko išpūdžio prisideda ir lengvabūdiškai dažni, banaloki monologai, skirti Dievui, kuris, beje, simptomiskai rašomas mažaja raide („viešpatie, vis dar žaidžiu / jog es“, p. 35). Autorius iš tiesų daug kur „žaidžia“, pavyzdžiu, dramatizmą – jų forsuodamas, kartodamas literatūrinės pozas („išeisim, sakau, išeisim / tik tiek tepažinę buvimo (...)“, p. 38), bet tokia tema rašančiam jaunam autorui štai turbūt yra neįvengiamai. Net ir prisiminim eileraščio „luosystės, aš“ deklaraciją: „susenės viduj / tikt išorėj 23.“, vis dėlto keistokai atrodo, kai lyrinis subjektas kalba lyg būtų amžių baigiantis senukas: „sunku prisimint draugų veidus / žmonas išmylėtas moteris / ir vaikus / kurių šit dvidešimt / metų tik kvapas“ (p. 57). Šios mano abejonės dėl autoriaus partities adekvatumu jo poezijos temai ilgokai netapo recenzijos tekstu, kol vieną rytu prabudau su V. Stankaus eileraščio eilute: „parodyk kur skauda.“ Staiga supratau savo delsimo priežastį: taip, aš nerandu, kur V. Stankui skauda. Žinau, kad iš tekstinės kritikos pozicijos (kurių simpatizuoju) šis fenomenologinis klausimas yra pažeidžiamas, bet ryžtuosi jį kelti, nes turi ir Stankaus teksto, ir savo sapno alibi. Beje, sapnas ir miegas yra esminės šios knygos būsenos. Taigi Stankus rašo

apie mirtį, ligas, luošystę, vienatvę, bet kažkai visa tai lieka poetikos sferoje, virsta bendraisiais poezijos motyvais; išpūdis, kad poetika sau, autorius gyvenimus sau. Drėščiau net ištarai, kad poetika šiuo metu autoriui gali net diktuoti gyvensenos stilium. Vis dėlto viena akivaizdu: mokytojas geras, o mokinys ambicingas ir turis potenciją. Kokie įrodymai? Ta pati poezija. Minėtas koncentruoto negatyvumo pasaulis knygoje jau tampa poetiniu vaizdinį sistemą. Žinoma, čia jí dar tik formuoja, ne visada galima atpažinti jos poetines reikšmes, vis dėlto jau ryškėja kelios vaizdinės linijos: gyvastis, kaip kvėpavimas, garavimas, rasojimas, oras, vėjas („tavo kvapas tūsta / nuo pirtų / ir kapasi“, p. 52; „nuo riedančio lūpomis kvapo / lupasi laikas“, p. 53) ir mirtis, pirmiausia kaip minėtų gyvybės atributui trūkumas: dusulys, tyla, smėlis („išnaroj sapno / tilk smėlis ir žuvys / su žvynais tarp dantų // tylėjimo eženės lūpose (...)“, p. 52; „nulaupytas žvynais / akmenys upėse dūsta“, p. 27). I bendresnę prasmę pretenduotu nuogumo vaizdiniai: kad ir su jais sietinas kūno (veido) lupimo veiksmas, lupenos, lukštai („atsilupa veidas“, p. 26; veido randai, veido pjaustymas, beveidžiai, veidmainystė). Gyvybės – mirties ambivalencijoje autorius pabrėžia antrajį sandą – gyvybės myriop kryptį: „abatas sakė / reikia nukirpti virkštę / kad kūdikis nepasikartų / / nes dar anksti (...)“, p. 6 – buvusi gyvybės gysla gresia pavirsti mirties kilpa; mirštama taip, kaip gimsama: „delnuos sūlinio šaltis / ir geliantis (k)artumas / veida i vandenį merkiant // garavimui? // išrasojus mintims“ (p. 9); „upės tviksėjimas / mėlynu kaspinu tau / apie kaklą – –“ (p. 51). Vanduo knygoje tapęs anapusinės erdvės vieta; ne viename vaizdinyje (žuvis, žvejas) galima ižvelgti religiniés simbolikos prasmį; žuvis, pavyzdžiu, laikoma slaptuoju Kristaus simboliu dėl krikštijimo vandeniu; gal frazė „ir viešpaties žiaunomis žaidžia / vairai“ (p. 7) i tai, tik jau kaip trūkumą, ir nurodo. Žinoma, poetinė kalba, kaip ir religinė, negali būti visai aiški ir logiška; joje turi likti neapibūdintu ir paslapties. Atgimdančio krikšto vandens ir mirties ironiška sanglauda akivaizdi eileraštyje „Ganykla“: „varnų kauleliai maiše / numylėti brendant su rūbais i ezerą / – šiandien žaidžiam ganytojų / po dugno akmenis gamomės // atsiskyrę / palaimintos kenčiančios avys / – / jų vilna švelniausia“ (p. 14). Anapusinis būvis dažniausiai siejamas su vienišumu, tyla, nebylumu. „(...) tylojimas plėso plaučius / iš vieno buvimo i kitą / – – // keičiant erdves“ („vienišieji prasidēda krintant“, p. 10). Stankaus poetinė kalba linksta i abstraktoką, nuasmenintą pasakojimą; epiškumo išpūdį sustiprina gana dažnos padalyvinės konstrukcijos, išryškinančios šalutines veiksmo aplinkybes. Tokių eileraščių poetinės prasmės suprasti ypač svarbus kitų kūrinių kontekstas. Pagal kūrinių tarpusavio ryšį trys knygos skyriai primena eileraščių ciklus: pirmojo leitmotyvas – vienišieji (šią temą įvardija skyriaus ir 4 eileraščių pavadinimai), antruo – luosystės (motyvas minimas 8 tekštų pavadinimose). Bet knygoje esama ir tokiu tekstu ar jų fragmentu, kuriuose vyrauja konkreti realistinio stilistika leksika ir kurių metaforiškoji reikšmė išryškėja jų pačių ribose („blokpostas“, „karantinas“). „Blokposto“ natūralistinis užkardos gynimo vaizdas, primenantis Remarque'o apkasų kareivio buiti, kaip ir barokiskai ekspresyvūs „karantino“ vaizdiniai, gali būti ir šiapusinės, ir anapusinės egzistencijos me-

taforos: „tokia jo karalystė // nebebitikim pamainos. // tylėdami tvirtinam užkardą – / vienas kitą suprantam iš žvilgsnio: / – kada mus pakės, nepakeis // – adnien kai baigėsi kulkos / belikom šešiese // kai bágės degtinė ir spiritas / tvarsčiai kai baigėsi morfijus / kada karabinas užspringo / durtuvali dantis atsimušę i kaulus / užlūžta iš nuovargio kojos / pūliuojančios batuose (...)“ (p. 13). V. Stankus daugeliu atvejų, man rodos, nebogai pavyksta struktūruoti eileraščių: pagrindinių pasakojimų jis vykusiai permuša klausimais, kitos stilistikos intarpais, verlibro ir eiliuotų fragmentų derimais, strofų įvairumu. Jis ypač išryškina pabaigas, nuo likusio teksto jas atskirdamas grafiškai; dveilialai, vieneilialai ar trielialai taikliai replikuoją, ironizuoja ar kitaip aforistiškai suglaudina kūriniu mintį, eileraščio „karantinas“ pabaiga: „patalai nekeisti šimtą metų. / galbūt ilgiau. / nugara praguolom iškiurus / švokstimas gulint / savo drėgmėj // – ką tau atvesti, / kūnigą? // viešpati už parankés“ (p. 15). Vaizdų srautą struktūruojanti ir įreikšminanti dialogo situacija būdinga daugeliui knygos eileraščių, o dialogo veiksmą suprantant plāčiai, jis apimtų ne tik eileraščiuose esančius dažnus kreipinius i transcendentinį lémėją (tai silpniausia dialogo dalis) ar tekstines nuorodas i bičiulių kūrybą („laiškanešys“, „karščiavimas“, „luoštės, pirmas“), bet ir literatūrinės tradicijos „citatas“. Prie jų aš priskiriau kad ir ši radauskiskių aidią eileraštyje „dar tada kai nepamenu...“: „ir būna atlėgsta jei lietus / ledinėm kojelėm užklysta / palengvėja trumpam prisilietus / lyg prie slenkscio dangaus karalystés“ (p. 41). „Citata“ laikyčiau ir po keliis knygos tekstus („karščiavimas“, „beldziant“) klaipojant romantiuzotos stilistikos motyvą: „traukiniai nebevaikščio tūk begiai / iriasi vienės kuprius / ir tempia iš paskos valtelę / o valtyje varpas“ (p. 28). Rūstokoje knygos rimtyje įvaizdžiai, ritmika, intonacija išsiskiria eileraščių „snūduriuojantis“ – sakyčiai, kajokiškos poetinės hipnozės turinti lopšinė myriop: „valtys nuslysta padangę / debesys kapsi nuo irklų / keista taip, / dieviškai leista // užpūsti save tau ant kelių“ (p. 53). Gražių eilucių yra ne vienam knygos eileraštyje, bet yra eileraščių, kuri norėčiau pacituoti višą, o kad jis netrumpas ir to padaryti negaliu, tai necituosiu višai. Kalbu „apie vėjo kritimą smėliu“ – vienai anapusinės peizažo variantui, kur tvyro odą plėšiantis karštis, plieskia nepakeiliama šviesa ir beveik nebelikę mirties, „nes mirę atsigeria smėlio upėj / / nes mirę atsigeria (...)“ (p. 47). Dar cituočiai „žvejys nesugrižo...“, su nedidelėm kūpiūrom – „palikim“. Pabaigai tebūnie „aušros rėžis per lūpas“.

* Vytautas Stankus, *Vaikščiojimas kita ledo puse*. – Kaunas: „Nemunas“, 2009.

Veidu į saulę

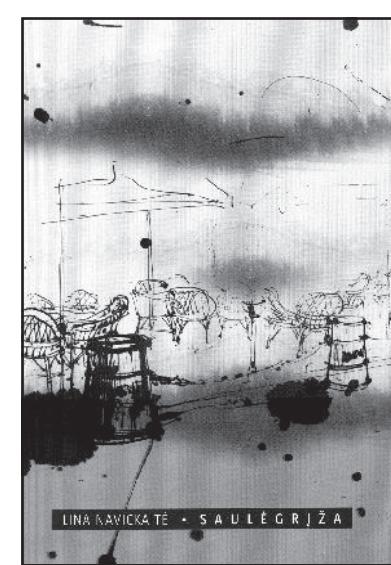
Aurina VENISLOVAITĖ

Sena banali tiesa – rašyti apie knygas yra kur kas sunkiau ir nuobodžiau nei jas skaityti. Skaitymas gal dėl to ir nusispelnė malonumo medailio, kad esti bemaž neįpareigojantis, tingus veiksmas (net veiksmu jį vadinti peiktina, greičiau jau būsena), kai ramiai plaukiama pasroviu i plačius vaizduotės žaismės vandeniu, rašytojui įnirtingai plakant irklais ir nukreipiant valtelę reikiama kryptimi. Purslai švelniai tyksta ant veido, saulė nugalsto po dienos darbų pavargusias kojas... O kad ir škvalas, et, užversi knygą ir vėl saugus savo miegamamojo pakrantėje.

Bet kuriems skaitytojams tokių vojažai baigiasi liūdniai. Kai malonus pasiplaukiojimas atrodo sekmingai baigtas, rašytojas netikėtai įbruka irklus, o pats patogiai išsitaiko skaitytojo vietoje. Aišku, ne taip patogiai, nes išsitaiko galima tikėtis ne tik pagyrų ir aplodismentų. Tad būtina išlikti budram.

Taigi plukdysiu Linos Navickaitės 2009 m. pabaigoje išleistą romaną „Saulėgrīžą“. Tai trečioji autorės knyga – pasaka „Auksinis miestas“ (2000 m.) ir miniatiūrų bei eileraščių rinkinys „Pražydinti vėją“ (2007 m.) buvo pakopos i romaną. Létai ir kantriai autorės buvo einama: medžiaga romanui gali kelerius metus, dar kelerius – buvo tvarkoma, konstruojama, dailinama. Kai pagalvoji – žmogui užauginti prireikia bent dvieju dešimtmecių, o kiek personų romanistas „prigimdo“ per keliolika mėnesius? Aprengia, sušukoja, duoda vardus, vienaip ar kitaip išaukliéja, suformuoja charakterius... Todėl ir girdėti nusiskundimų apie savo „knyginius vaikus“ ne ką lengviau nei tikram tėvui. Per knygos pristatymą Maironio lietuvių literatūros muziejuje ir šiai „mamai“ radosi priekaištų dėl personažų – jų statiskumo, blankumo, miglotumo. Neigti kritikai bergždžia, prasminiai ją komentuoti, diskutuoti. Bet apie viską iš eilės.

Simona – daili, dar trisdešimties neturinti mergina, talentingu tapytoja, dirbanti žurnaliste vienoje iš Kauno redakcijų. Ji ir yra pasakojimo ašis, romano vyksmo priežastis bei pasekmė. Visa kita – tik atsitiktinumai ir dėsingumai, kurių sklidinos ir mūsų kasdienos. Autorė pasakoją vos vieną Simos gyvenimo vasarą, o nuo jos nusidriekiančios prisiminimų gijos pamažu nupina višą gyvenimo tinklą. Problemiška šeima, pirmai ir, žinoma, labai aistringa meilė, avarija ir... nėžinia, ištreniusi iš atminties kelerius gyvenimo metus. Amnezija labai paranki tiek rašytojams, tiek filmų kūrėjams, nes gerokai palengvina intrigos įžiebimą – mīslį, kas vyko personažo praeityje, nors vežimu vežk. Toki fabulos formavimo lengvabūdišumas buvo prikištis ir L. Navickaitė, bet nedriščiau taip greitai jos teisti. Mano galva, atminies praradimas buvo pasirinktas ne dėl patogų techninių pasakojimo konstrukcijos ypatybių, bet dėl nemenko psychologinio tokios tragedijos krūvio. Nors sako, kad atminis didžiausias mūsų priešas, pagal-

voju – velnias, būtų klaiku neprisiminti net ir vienos kitos savaitės. Daugiausia dėmesio romanė būtent ir skiriama tam Simonos „paklaikimui“, proto ir širdies maiščiai, įnirtingam sąmonės ir pasąmonės kivircui. Galima pasakyti ir stipriau – tai, kas vyksta aplink Simoną, yra beveik nesvarbu, svarbu, kas vyksta jos viduje.

Skaitant gan dažnai aplankydavo *deja vu*, kad su panašia moterių jau buvau kažkur susidūrusi. Ilgainiui suvokiau, kad Simona man priminė Jolitos Skablauskaitės romanų ir novelių moteris, kurioms analizuoti kadais skyriau nemažai laiko ir dėmesio, kurios labiausiai tada mane stebino savo nežemiškumu – jos beveik niekad nevalgė, nemiegojo, nedirbo, neplovė indų, nestudijavo universitetuose, nelakavo nagų. Toks absoliutus atotrukis nuo realybės kartais net ima erzinti. Aišku, Sima kur kas paprastesnė už J. Skablauskaitės puslaumes, tačiau „žmogiškumo“, jei palygintume su kitais knygos veikėjais, o juo labiau realiai žmonėmis, irgi menkai: miega po kelias valandas, niekad nesijaučia alkana, nepavargsta dirbdama... Bet ir čia matyčiau autorės ketinimą palikti kuo daugiau Simonos personažą gaubiančios paslapties, mistiškumo, antgamtiškumo, nesileidžiant į nuoseklį jos gyvenimo rutinos reportavimą, kad apsčiai jėgų liktų archeologiniams pasąmonės klodų kasinėjimams.

Tad ir vyru dvikova dėl gražuolės, tokia dažna ir stebuklinėse pasakose, ir televizijos serialuose, iš pradžių gali rėžti akį. Jei nuo romano kaip nuo kokio viralio paskubomis nugriebame tik putas, taip ir atrody – istorija apie meilės trikampį, kur du vejasi, trečias bėga. Viskas beveik atmintinai žinoma. Tačiau ne apie tai ši istorija. Ir tie du vyrai – tik gyvenimo druska, todėl kitų vertinti kaip gan blankūs, nebaigtai, migloti personažai. Bet juk iš principo jie tėra Simonos fonas, šešeliai, speiciantys pagrindinė herojė į kampą ir kliudantys raimai atliki savo esminę gyvenimo misiją – RASTI SAVE.

Nukelta į 8 p.

* Lina Navickaitė, *Saulėgrīža*. – Kaunas: „Nemunas“, 2009.

Iš laiškų draugui

Aloyzas TENDZEGOLSKIS

- ◆ Esi laimingas aktorius: gyvenime kliaidžioji ir scenoje vaidini klajūnų.
- ◆ Doras esu tik veikale, kuriuo tu žaviesi.
- ◆ Puotoje smalsuolio neatskirsi nuo filosofo.
- ◆ Nepritapęs nei prie kaimiečių, nei prie miestiečių, būk kiemėtojas!
- ◆ Skaitytojas esi tik tada, kai nusigręžęs nuo knygos atsidūsti.
- ◆ Rašyk miesto istoriją, nes kvailiai jau rašo.
- ◆ Gyvename aukšteliink, kad galéatum vaikščioti dangumi.
- ◆ Mąstytojas nuošalėje renka kariuomenę.
- ◆ Naujos idėjos įtartinos: tokų dar nebuvu...
- ◆ Rašau aiškiai, pasiūviesdamas žvaigždėmis, ménuliu ir cigarete.
- ◆ Nuolatos ieškai taiklaus žodžio, o jeigu neieškai, tai ieškos.
- ◆ Per triukšmą negali gyvenimui pasakyti, kad jis normalus.
- ◆ Nenorėk, kad dabartis tavo patogumui būtų ištyrinėta taip kaip senovė.
- ◆ Nors ir kokią teoriją sukursi, ant pečių nenešios – nešios liaudis.
- ◆ Be moters užmirštume, kad privalome gyventi.
- ◆ Mano mintys skirtos tau, tačiau tokiam kaip aš.
- ◆ Mums lemta gyviems būti popieriuje.
- ◆ Tavo tiesa išmokta.
- ◆ Ilgai viliesi netycia surasti savyje kokių nors gabumų.
- ◆ Gyvenimą šiek tiek suprasi tik tada, kai su juo nesusikalbési.
- ◆ Neieškok trūkumų Biblioje, visatoje ir moteryje.
- ◆ Ten nėra kelio, bet jo ieškodamas nieko neklaidini.
- ◆ Visi riboti: jiems neateina į galvą tavo mintys!
- ◆ Nekvailink žmonių: juk nesi kvailas.
- ◆ Tyliu, kad būčiau geras.
- ◆ Gyvenimas tuščias, kai negali nieko iš jo pasisavinti.
- ◆ Pasaulis tavęs negirdi: gali laisvai jį keikti.
- ◆ Koks turi būti praktiškas, kad žmonės tikėtų tavo paisatalais.
- ◆ Tave už kladas baru, o meistrams atleidžiu.

Per vakarinį Lietuvos radijų ntarai dar kartą pasiklausyti Vinco Pietario „Algimant“ ir nustėrau: šio rašytojo teksto paprasčiausiai negirdžiu: estetinę sąmonę dreskia aštriabriaunės veiksmo ir charakterių schemos, o estetinę klausą erzina moralinė, religinė ir patriotinė retorika. Vadinas, kad ir koks pri siekės klasikos gerbėjas būtum, susidurdamas su istoriniu tekstu turi kelis kartus pakeisti savo sąmonės suvokimo, tikrovės jutimo ir išgyvenimo registrus, tik šitaip pasiekti laukto autentiško sutapimo su skaitomu, girdimu kūriniu. Kita vertus, kai kitoje radio laidoje išgirstu Sigitą Parulskį sakant, kad Justino Marcinkevičiaus draminė trilogija yra XIX a. estetikos reliktas, taip pat iš netikėtumo nustėrėtu ir čia pat prisimenu, kad to paties S. Parulskio „Murmančią sie ną“ bent jau formos prasme galima laikyti praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio Alfonso Bieliausko romanų perrašu, ypač turint galvoje, kad ideologija ir čia, ir ten programiškai „neakcentuojama“. Taigi atsiduriame dviprasmiškoje situacijoje: vienaip žiūrint, senasis tekstas mums diktuoja pažinimo ir suvokimo sąlygas, kurioms mes prasčiausiai neprietaikyti, nes neturime atitinkamų reakcijos receptorių, antraip pavertus, jau ne estetinė tikrovė mus „perprogramuoja“, o „perprogramuota“ sąmonė permodeliuoja kuriamą estetinę tikrovę, ir atsiduriame savotiškame „niekieno lauke“, kur niekas niekuo negali pasitiketi, nes nei sąmonė, nei empirinė aplinka neturi autentiškos sa vo tikrovės.

Vis dėlto klasiką, tegu ir dedant tam tikrą pastangą, būtina labiau skaityti negu šiandieninę amžinin-

- ◆ Privalau kirsti taikliai, kad galéatum taikliai atsikirsti.
- ◆ Nieko nesukūrės, pasitenkinsi gabumais.
- ◆ Iš atvirukų traktato nesudėsi.
- ◆ Vargas dirbančiam žmogui – jis pamiršta visas pareigas!
- ◆ Savo dvasioje palik vietelę kvailui prisiglausti.
- ◆ Visada jautiesi esąs tam tikra viršnė.
- ◆ Sielojies, kad nepažisti savęs, kartais – netgi veidrodyje.
- ◆ Rašyk kokią nors istoriją ir pats i ja įeisi.
- ◆ Doram žmogui visais laikais buvo gėda gyventi.
- ◆ Mokomės iš kliaidų, kurių daugėja.
- ◆ Mąstytojų išgelbsti bet koks veikalas.
- ◆ Visuomenę įtikinsi, jei esi žinomas tu pats arba bent jau girėta tavo idėja.
- ◆ Išgalvok tokią gražią moterį, kad visi jos ieškotų ir niekas nerastų.
- ◆ Esi tik medžiaga kuriam nors karui ar karjerai.
- ◆ Kasdienybė tokia marga, kad talento nepastebėsi.
- ◆ Žmogus be padėjėjo negali būti tobulas.
- ◆ Protingas žmogus ilgai neišbūna vienatvėje – išeina apsigvailinti.
- ◆ Niekink kitų kūrybą ne kalbomis, o veikalais.
- ◆ Viena idėja pakopa, o kita kilpa.
- ◆ Ieškai ne prasmės, o valdžios.
- ◆ Didesniame būry esi tuščesnis.
- ◆ Tau vienatvė reikalinga tik numindžiotoms kojomis pagydyti.
- ◆ Kankinys laimingas, kol nepajuoktas.
- ◆ Užpildyk gyvenimą tuščiais žodžiais, ir bus šis tas.
- ◆ Apsiginsi nuo bet kokių priekaištų, kol nesi pradėjės darbo.
- ◆ Skaičiau tavo mintis su pyragaičiu rankoje – užuodžiau, kad jos taip buvo ir rašomos.
- ◆ Atrodai įvairiai, tačiau kitaip nei veidrodyje.
- ◆ Pakeliau, ir kojos atsidūrė prie veido.
- ◆ Glostomas žaižaruoji, o kritikuojamas kerti nagais.
- ◆ Buvai geras psychologas, kol pats prasitarei.
- ◆ Skleisdamas sparnus, rodai kūną.
- ◆ Sakykim teisybę dabar, nes niekada neturėsim laiko.
- ◆ Kiek darbas išauklėja, tiek laisvalaikis pagadina.
- ◆ Pasakydamas truputį tiesos, esi visiškai teisingas!
- ◆ Smerki melą, jeigu jis nesudaro teisybės illuzijos.

- ◆ Didieji mąstytojai pataria nesiginčyti su kvailiais, o mažieji nė perspėti negali: žuvo nelygioje kovoje.
- ◆ Jei sakysiu apie tave visą tiesą, tu skleisi apie mane visą melą.
- ◆ Nebuvo mūsų širdyse blogio, štai ir vėl nėra!
- ◆ Teisulosis – tik apytikris, mokytojas – tik iš dalies, viršininkas – tikras.
- ◆ Laimėjai nežinodamas, kas ta pergalė.
- ◆ Iš tušybės visada išeina drama.
- ◆ Žieduoje nematai medaus, o meduje – žiedų.
- ◆ Esu laisvas: nelisk prie manęs.
- ◆ Dirbdamas saugai sveikatą, o poilsiaudamas?
- ◆ Medžiodamas žvérlius ir valgydamas žvérioną maštai žvériškai.
- ◆ Pasakyk žmogui, kad jis tuščias, ir kaipmat prisipildys.
- ◆ Nieko bloga, kad tu ginsies, nieko gera, kad aš laimėsiu.
- ◆ Džiaukis: jau kvailiai cituoja tavo mintis.
- ◆ Apgalvok savo atkirtį, kerštą ir žūtį.
- ◆ Vienam džiugu nugalėti, o kitam – išsiteisinti.
- ◆ Kančią jau pažįsti: pavargsti poilsiaudamas.
- ◆ Valdžioje būtinai puikuosies iš liaudies atimtais rūbais.
- ◆ Kartais mums reikia kulkos, o jai reikia karo.
- ◆ Nemeluoši tik sėdės į melagingą krėslą.
- ◆ Ydos neturi, tik šimtą prazūtingą silpnybių.
- ◆ Išmokai ne gyvent, o nepakliūti į bédas.
- ◆ Ieškok ne minčių apie laisvę, o pačios laisvęs.
- ◆ Ginkluotas priešas pareikalau diskusijų.
- ◆ Būdamas madingas, nesi kvailas.
- ◆ Meluodamas laimėsi: turi gabumų.
- ◆ Iširdės ant mokytojo, įsitikinsi, kad apskritai nėra jam už ką dėkoti.
- ◆ Paskelbk susitaikymo akciją – gal tavo priešas nusileis?
- ◆ Pagaliau tu rasi sritį, kurioje nėra vertintojų, tik valdininkai.
- ◆ Įveikęs neteisybę, pailsék! – malonai tau linki nauja neteisybę.
- ◆ Ir blogiausi žmonės orūs: mato už save blogesnių.
- ◆ Bijodamas vogti, sukčiauji; bijodamas sukčiauti, imi be parašo.
- ◆ Tau tik išsipuošęs pasaulus tikras.
- ◆ Tavo mintis negali laimėti, nebent intonacija.
- ◆ Visur skesi, pats būdamas seklus.
- ◆ Jautis negali dirbtai valdininku – tik viršininku.
- ◆ Tavo šventumas begalinis (be užpakalio).
- ◆ Nei mane žmonės myli už tiesą, nei tave už pinigus.
- ◆ Pasilikim melą juodai dienai.
- ◆ Tik pečius bus tavo brolis!
- ◆ Pripažindamas savo kladas, kliaidžiosi vienas.

Apžvalgos ratas

Sraunumos bangos – be keterų

Valdemaras KUKULAS

kų literatūrą; skaitant pastarąją ne reikia net tos menkiausios estetinio patyrimo pastangos – bandymo sutapti su kalbančiuoju ir kalbamuoju, apkalbamuoju, nes nuoga dabarties dabartis (be jokios praeities ar fantastinės vizijos projekcijos) pati kuo ikyriausiai siekia sutapti su tavimi. Nereikalaudama jokio tavo komentaro. Taigi ne tu kuri kartą jau sukurtą kūrinių, o jis lengvai ir žaismingai kuria tave pačiai pri mityviausiais žiniasklaidos veiki mo ir poveikių būdais, ir visa tai tuo baisiau, kad yra aprobuota transatlantinių visuotinių manipu-

liavimo visuomene ir konkretiū žmogumi direktyvų.

Visgi tą dabartį skaitome. Vien todėl, kad ją skaitome, sakau: gerai, jog sudarydamos šiemetinį almanachą „Poezijos pavasaris“ Arunas Ališauskas nepakvietė Jame publikuotis nei Just. Marcinkevičiaus, nei Marcelijaus Martinaičio, nei Jono Juškaičio, nei Antano A. Jonyno, nei Tomo Venclovos. Todėl dabar išties turime švarią, nuoseklą poezijos šiandienenos antologiją, poetinio gyvenimo die nos nuotrauką, iš kurios galime spręsti apie visas dabartinės lyrikos

galias ir negalias. Paskutinįkart tokię tikslūs poetinės kasdienybės atvaizdai iki A. Ališausko leidinio buvo gal tik Alvydo Šlepiko sudaryti keli praejusio amžiaus devintojo dešimtmečio „Poezijos pavasario“ almanachai, mīrgantys išsimtinai jaunuju ir pačiu jauniausiu pavardėmis, ir turiu pripažinti, kad toks principas tikrai pasiteisina: rasant didesnį straipsnį apie naujausiosios poezijos reikalus, nereikia kniaustis periodikos komplektuose. Atsiverti porą „Poezijos pavasario“ knygų, ir visos reikalingos citatos pačios sušoka į tekstą. Manau, dėl tos pačios priežasties bus adoruoama ir naujoji knyga. Joje atsiskleidžia kaip reta vientisas, monoliškas naujausiosios lietuvių poezijos literatūrinis (nesakau – poetinis, nes čia visiškai negalioja poetiškumo ir dvasingumo kategorijos) pasaulis, neturintis bemaž jo kūną salyčio tašką ne tik su Just. Marcinkevičiumi, bet ir su Gražina Cieškaite. Begalė išdraikytų tikrovės skeveldrų ir begalinė gausybė žodžių, nešamų nesulaikomo poetinio kalbėjimo srauto – tokio veržlaus ir sraunaus, kad jo srovė lengviausiai parverčia ir pasrovui nupluko ne tik kokį Petrą Panavą, bet netgi Donatą Petrošių ir Rimvydą Stankevičių – tokia štai šios knygos tikrovė. Tiesa, D. Petrošių ir R. Stankevičių gelbsti „Aoristo“ ir „Laužiu antspaudą“ užnugaris, bet ką, jei, tarkim, jaunas skaitytojas šių knygų dar neskaitė? Savarankiškai – patys savaime – šioje nevaldomoje srovėje išstovi gal tik Giedrė Kazlauskaitė, Vytautas Kazila, Vytautas Stulpinas ir Stasys Jonauskas (pastarasis tai jau tikrai). Beje, įdomu, kad jie visi, išskyrus G. Kazlauskaitę, gyvena provinci-

joje, taigi yra mažiau veikiami bendrujų bendrabūvio ir bendramintijimo tendencijų, kurių gyvenantieji grupėmis, kaimenėmis net nepasteibi. Jų bendras fonas – postmodernistinis postfilosofinis globalus pasaulio simuliakras: regima ir uodžiama buitis čia suvokama kaip kosmosas, o gatvė ar skveras už lango traktuojami kaip to kosmoso tyrimų ir laboratorinių bandymų laukas, ir kai šios dvi empirinės plotmės suduriamos, patartina ieškoti individualios poetų buities metafizikos. Tieki kasdienės buities, tiek ranka pasiekiamos gamtos pasaulyai driekiasi vienoje plokštumoje ir yra vienakrypciai, bet maiatinami skirtingos semantikos lauko žodynų, todėl žodžių ir vaizdų sandūros dažnai netiketos, žaižaruojančios, o tai savaimė kuria profesionalumo ir originalumo išpūdį. Bet kiekvienu atskiru atveju tas išpūdis lieka vienas ir tas pats, ir didžiulė tarsi-individualybė, tarsi-asmenybė sankaupa galiausiai paleika vientisos, beasmenės informacinės masės pojūtį. Meilė čia jau seniai nepavaldi jokiam kosmosui ir jokiai žvaigždžių transcendencijai, meilės gelmė ir kokybė priklau so nuo drauge praleistų naktų sekualinių išlydzijų intensyvumo, o gyvenimo prasmė lengvai ir žaismingai užrašoma ant puslau apnuoginto, puslau apsinuoginusio kūno, ir šitas tarpas – tarp apnuoginto ir apsinuoginusio savęs – yra didžioji šiandieninės poezijos buities ištartis.

Nukelta į 10 p.

Sraunumos bangos – be keterų

Atkelta iš 9 p.

Apie ką tad kliedi *cave canem* (tikriausiai D. K.), sakydamas: „Pozėjija – vieninteliai įmanomi žodžiai vienintelėje įmanomoje vietoje, kur jokie žodžiai jau neįmanomi. Kaip ir pati vieta tokiemis įmanomai ne-įmanomiems žodžiams“ („Nemunas“, gegužės 6-12)? Tikriausiai apie klasiką, kuri – nematoma – vis dėlto parašoma dar ir šiandien. Kaip jau sakiau, klasiką reikia skaityti labiau negu amžininkus, tai liudija tegu ir ne patys jauniausieji, bet gana jauni, autentiški poetai. „Su savo tekstais bristi į šitą drumzliną, putojančią, lyrinių nudistų kūnus skalaujančią literaturinio proceso upę – nedrąsu. Kuo toliau – tuo labiau. Vis pagalvojti: „O gal nereikia, ką?...“ Bet retsykiais pavojingai bepradedantį išsiderinti vidinį kamertoną subalansuoja dar gyvų ir jau mirusių, bet kartais gypesnių už gyvuosius poetų kūryba“ („Nemunas“, gegužės 20 - 26) – sako Valdas Gedgaudas, vienas iš šiemetinio PP laureatų nominantų. Beje, bent jau aš PP laurus šiam poetui ir būčiau atidavęs, jei kas būtu manęs klausęs. Dabartinis RS valdybos sprendimas turbūt téra dar vienas įrodymas, kaip sunku ištovėti, o tuo labiau gaudytis kriokiančioje, šniokščiančioje psichologinės ir meninės saviraiskos aistrų srovėje ir kaip nė vienas sprendimas nera ir negali būti nei teisingas, nei galutinis.

R. Stankevičius „Metuose“ (gegužės - birželio numeris) ir „Šiaurės Atėnuose“ (gegužės 28) jaučiasi stipriau ir saugiau negu „Poezijos pavasario“ almanache. „Šiaurės Atėnuose“ - geriau negu „Metuose“, kur asmeninė autoriaus kosmogonija ir metafizika mezgama ant pernelyg perregimo menko vabzdžio siūlo. Atskiros eilutės, atskiri vaizdai atrodo iškilmangi ir himniški, o štai jungtys tarp jų kartais tokios elementarios, kad baugu. Kita vertus, vis asociatyvėjantį R. Stankevičiaus mąstymą neblogai pagrindžia jo proza („Skaitykla“ - „Nemunas“, gegužės 20 - 26) ir eseistiką („Kad išspildytu raštas“ - „Nemunas“, ten pat), ir niekas nedraudžia manyti, kad šiandien poetas išgyvena tokį intensyvų rašymo laikotarpi, kai forma paprasciausiai nesuspėja paskui plūstantį turinį. Religinei metafizinei eseistikai tai išeina į naudą, elėraščiams - ne visada. Stasio Stacevičiaus atveju („Nemunas“, gegužės 6-12) - viskas priešingai. Cia gatavos poetinės formos, poetinės matricos laukia nesulaukia prasmingo poeto išgyvenimų turinio, ir kai kada sulaukia, kai kada - ne. „Debeseliu / kadaise mane vadinai, / ir žiemos debesys / man šalti neatrodė. // „Palauk, Debeseli“, / „skubėk, Debeseli“ / sakei“ - eilutės kaip ipareigojantis rėžis, kreipiantis į pirmają šio poeto knygą, iš tiesų gerą, autentišką, nors ir sentimentalą. O pojos būta net ir visai prastų knygų, tad retrospekcija verstų pripažinti bent jau tiek: S. Stacevičius gal ir nerašo per daug, bet spausdinasi tikrai nepadoriai per daug. Negana to, kad nelieka jokios paslapties, jis paprasciausiai buitiškai atsibosta. Ko nepasakysi apie Vytautą Stulpiną (gegužės-birželio „Metai“). Keista, iš pradžių, vos pradėjės leisti knygas, šis poetas man buvo ne itin idomus, vien dėl poetinės kalbos negrabumo ir gruoblėtumo. Dabar jis mane pamažu patraukia, beje, ne kuo nors kitu, o užsispyrimu - atkakliai rašyti netašyta, gruoblėta žemaitiška kalba. Beveik vien iš nutylėjimu

ir tylos. Meninį vaizdą sukuriant tik tarp kitko, visai netycia. Antipoeti- nė poetinė programa, bet programa, ir todėl jis nepargriūva minėtame vi suotiniame poetiškų žodžių sraute. Julijų Kelerą („Šiaurės Aténai“, gegužės 28) tas srautas, atrodo, bus nu skalavęs ir gerokai apgenėjės jau anksčiau, nes dabar kartais jo eilé raštis nustebina tiesiog elementaru mu (anksčiau stebindavo tolimumis vaizdų ir minties nuotrupų jungtimis). Kai išskaidrėjės, paprastas kal bėjimas patenka į eiléraščio-parabolės situaciją, parašomas „CV“, išmin tingas, filosofiškas etiudas. Net ne etiudas, nes pernelyg užbaigtas, pa prasciausiai geras eiléraštis (vėl ver ta prisiminti D. K. žodžius apie vie nintelį įmanomą žodį vienintelėje aplinkoje). Alis Balbierius (gegužės birželio „Metai“) nuo rytielių tri eilių pereina prie Federico García Lorcos interpretaciją, ir čia reikėtų vos ne puse lūpų šaipytis, jei tie „lor kiškieji“ eiléraščiai jo publikacijoje nebūtų patys stipriausi: „toks girtas / girtesnis už rudenio lietu / girtesnis už viso pasaulio girtuoklius / apie plaukus rudosios / apie šiltą ir rudo aksomo akis / dainuoja kašt onas / dainuoja kaštonas / dainuoja kaštonas / dainuoja...“ Be rytielių poetinių formų ir tikėjimų sugestijos neišsiversime ir kalbėdami apie Albino Galinio eiléraščius („Literatūra ir menas“, gegužės 7). Tai sun kiasvoris, sunkiaprasmis poetas, gal dėl to anksčiau ir neįsidėmėtas, bet akivaizdu, kad atidesnis, sukauptes nis išžiūrejimas iš pirmo žvilgsnio gremėzdišką jo eiléraštį atspalvio aforizmai. Kitaip tariant, mums iprastą rytielių paslapties meg džiojimą visokiais trieliais ir ketureliais čia keičia griežta rytielių išminties ištarmė: „tačiau: ar neiš bluks sidabro spalva, / ar nesudilis atminties tiltas / sugrižtančiam piligrimui / prie mauzoliejaus / karaliaus vienatinio, / kuris svetimšaliams - išdžiovėjes / kevalas, / daugybei gentainių - / kręstancio kraujo prieskonis ir / tik saujelei - / vis dar kelianti mūšin vėliava.“ Po ilgos pertraukos eiléraščiais vėl prabilo Jolita Skablauskaitė („Šiaurės Aténai“, gegužės 14). Pavydėtinas vientisumas. Jos ciklą „Sužadėtinė“ nesunkiai galima perrašyti proza: „Kunigaikštystė-kregždė supasi pa selmeny, / Vasara svarina savo de besis. / Vienaragis pasirodo tarpdu ryje, / Žydint sinavadams palei rąstų sienas, / Ir pirkia nušvinta nuo jo žvilgsnio.“ Proza tai proza, bet po etinės paslapties čia daugiau negu visame „Poezijos pavasaryje“. Jei ne ta poetinė paslaptis, vargu ar būtų verta skaityti ir šios autorės novelės („Literatūra ir menas“, gegužės 7). „Miegančiojoje“ statistikai aprašyta sode gulinti nusinuodijusi sužadė tinė, dar šaltesni ir dalykiškesni Manto santykiai su uošve, mirusią jau pernešus į trobą, bet staiga - viską sujaukiantis ir supoetinantis finalas, su novelės fabula tarsi neturintis nieko bendra: „Paskui atėjo rudo. Mantas sėdėdavo prie lango ir žiūrėdavo į siūbuojančias medžių šakas. Geltonų lapų vytimas sij rudenį jam buvo nepaprastai ilgas.“ Kitos novelės - „Kažkoks paukštis“ - silpniesnį nervų žmogui nepatar cių skaityti. Bjauriausia, kad tas siaubas nemotyvuotas, neargumen tuotas ir tuščias. Bet net ir po tokios nepatrauklios J. Skablauskaitės skaityti Jolantą Sereikaitę („Nemunas“, gegužės 13 - 19) vis tiek nuo

bodu. Nuostabus sugebėjimas: kad ir apie ką ši poetė rašyti, net jei apie intymiausius jausmus, ji vis viena lieka turistine poetė. Turistaujanti autorė, nieko, prie ko prisliečia, ne-paverčia esminga savastimi. Labai norėtusi pasidžiaugti žinomas dai-nininkės Giedrės Kaukaitės eilėraščių publikacija „Septyni žodžių pie-šiniai“ („Literatūra ir menas“, gegužės 14), deja, tai, kas padeda iki maksimumo išsauginti įtampą muzikoje, poeziijoje ją galutinai pražudo: „Sveika Sulamita ugniniais plaukais / Gintarų akimis / Žvaigždė kaktejo Tavo / Smaragdas burnoju / Laimingi atradę Tave / Išgirdęs Tave - prare-gėjo / Palaiminta Motina Tavo / Tau-ta ir Gimtinė / Teesies giedras Tavo Buvimas / Amen.“ Kažką panašaus i-uzlūžtantį balsą bando išgauti Gin-tautas Iešmantas, besiblaškydamas po skirtingu epochų ir amžių kultūras. Dabar atėjo eilė Williamui Sha-kespeare'ui. Bet vargas jam, jei jis ir gyvenime, ir kūryboje bylojo taip, kaip byloja G. Iešmanto mini poemoje ar mini oratoriuje „Pakeliui į Stratfordą“: „Ką aš girdžiu? Kad ažuolas kalbėtų... / Kokia kvailystė! Negr imtū man / Dabar vaidentis? Juokas. Bet, teisybė, / Prisesti būtų gera. Nepabėgs / Mana kelionė. Bent pasigérēsiu / Lauku platybe, žaluma, erdvė“ (gegužės „Kultūros barai“). Net šniokščiantis „Poezijos pa-vasario“ eilėraščių srautus nepakel-tų, nepaneštų Aušrinės Šiaudvytės, Aistės Jakimavičiūtės, Agnės Kliamvičiūtės eilėraščių plokštumos ir beveidystės (visų autorių kūryba publikuota gegužės 7 d. „Šiaurės Atenuose“). Tiesa, A. Jakimavičiūtė tarsi ir bando siekti „antrojo“, dvi-prasmiškojo poetinio dangaus, ta-čiau judesys išoriškas ir sukaustytas: „Mergaite, // Mačiau tave Mė-nulio ežeruose / Skinančią persikus. / Sakei, susitiksime gale dangaus / Rytų, per meteorų lietu, / Mokysi mane skaityt zvaigždėlapius.“ Kaip racionalias poetikos eksperimentą būtų galima suvokti Alberto Zine-vičiaus etiudą „Sąmonklas“ („Lite-ratūra ir menas“, gegužės 21): „vis-kas bažnyčios, masonų, politikų, / ka-pitalistų rankose // žiūriu, / kaip atidžiai tu dėlioji kaladėles, / kurias pats išpjauni iš medžio, pats nudažai.“ Kiti etiudai irgi sukalti ant panašaus kur-palio, tačiau kažkokio konteksto, sis-temos pažado čia vis dėltu dar gero-kai trūksta. Visiškai nesuprantu, kaip tame pačiam puslapyje galėjo atsi-durti mergaitiški Eglės Gelaižiūtės svaiciojimai: „Išgelbék mane pasku-tinį kartą - / mano galva kris / Ant šiltų tavo kelių / ir smegs / Iš lėto / I-patį minkšciausią lopši.“

Gegužės - birželio „Metai“ liu-dija, kad visiškai išseko ne tik smul-kiosios, bet ir stambiosios prozos atsargos. Negana to, kad nei apysaka, nei romanas nepristatomi šiame numeryje, jų nenumatoma publi-kuoti ir artimiausioje ateityje. Smul-kiajā prozā spausdina taip pat nau-jį, niekam nežinomi autoriai, tad jų galimybės kol kas tik spėtinos ir kal-bétina vien apie pažadus, o ne apie rezultatus. Marius Vyšniauskas, at-rodo, net nesistengia vaidinti, kad kuria užbaigtą, savarankišką kūri-nį. Jis pateikia kelis labai skirtin-gus skirtingu didesnių kūrinių frag-mentus, kurie patys savaime skam-ba gana sugestiviai ir parašyti taip pat ne pirmoko ranga, tačiau aki-vaiždu, kad klausimo, kas yra apsa-kymo struktūra, kompozicija, auto-rius sau dar nekelia. Bet bandymų laukas gana platus - nuo įtempto, Broniui Radzevičiui būdingo bū-senos aprašymo iki Franzo Kafkos parabolés mėginimų. O dar paan-traštės ko vertos: 1901-ujų pavasa-ri, 1898-ujų liepa... Vaiva Marke-vičiūtė-Rykštė pirmiausia kuria ne

tekštą, o įtampa, atmosferą, todėl vi-sų pirma į akis krinta jos prozos žo-džiu gausa, tuo ji šiek tiek primena ankstyvą Jurgą Ivanauskaitę. Ir aprašinėjamos įtampos čia pana-šios: mišlingos neįmanomų, net ne-įsivaizduojamų meilių istorijos, vis nepavykstančios savižudybės ir pan. Netgi simbolika ta pati - pir-miausia nužydytas katinas. Jei jos noveles vertintume tais pačiais kri-terijais, kokius taikėme eiléraš-ciams, būtų galima drąsai sakytį, kad bendrasis „Poezijos pavasario“ srautas šiuos tekstus lengvai paneš-tų ir išneštų. Ganėtinai profesiona-lu, intriguojama, bet - bendra. Ta-me pačiame numeryje spausdina-mas Ramūno Kasparavičiaus „Čiur-lys“ gal labiau sudomins prisimi-nimų kaip retų sovietmečio suve-nyrų rinkėjus: tiek čia ano meto de-talių, užkulisių, tik tam metui bū-dingo slengo ir jau užmarštin nu-e-jusios naujakalbės. „Naujam“ žmo-gui tai nieko nesakys, užtat turbūt neleis atsitraukti pati R. Kaspara-vičiaus meninė kalba, kurios kitos tokios lietuvių literatūroje nėra. Ne-itiškinai daug vietos šiandieninei lietuvių literatūrai skiria pirmasis šių metų „Krantų“ numeris. Pir-miausia minėtinės dideles apimties Vlado Kalvaicičio apskrymas (šikart tai jau tikrai ne novelė) „Pedras“, minėtinės pirmiausiai todėl, kad jis mane sužavėjo ne kokia ypatinga senovine meninė kalba (apie tai su pasigérėjimu kalba apskrymą „Krantuose“ palydinti Birutė Jo-nuškaitė ir be išimties visi nemu-niečiai, leidžiantys šio autorius kū-rybą), o pačia apskrymo herojaus, Sibire kalinamo ispano Pedro, figū-ra. Nei istorinė, nei dabartinė Lie-tuvos tikrovė tokio herojaus mūsų literatūrai tikrai niekada nepasiū-lys, o šitas V. Kalvaicičio nekompro-misiškai išprasmintas absoluciōios žmogaus laisvės motyvas dvasiškai mus sujetungia ne tik su Ispanija, Gruzija, bet ir su mumis pačiais – tais, kurie jau niekada neišspildys. Taigi V. Kalvaicičio apskrymas reikšmingas ne tiek literatūrine, kiek metafizine, mūsų pačių dvasi-nių horizontų paieškos ir plėtimosi prasme. Apie tą patį, regis, kalba ir Gintarė Adomaitytė savo pjeseje apie Stasę Vaineikiencę „Deimantų dvaras“ („Krantai“, 2010, Nr. 1). Pir-moji moteris knygnešė, turbūt pir-moji moteris miesto burmistrė, tad, atrodytų, ko dar reikia išsimen-čiai metafizinei giesmei apie amži-ną žmogaus laisvės pajautą? Pirmo-jį pjėsės dalis tarsi ir žada šią žmo-gaus dvasios triumfą (subtiliai in-tonuojamas sakinsky, ne per senti-mentalai, bet ir ne per pakili stilisti-ka, kurią, regis, lemia pačios S. Vai-neikienei dienoraščiai, kaip reta iš-kilūs, taurūs pašnekėsio partneriai).

mis tikrovės briaunomis, vietoj normalaus dialogo atsiranda patetika ir net isterija, ir pjesė žlunga, taip né neipusejusi. Šitas kompozicijos nevaldymas ar nesuvaldymas, o gal net nenoras kreipti į tai dėmesio, yra tiesiog kaip vėžys beveik visuose gegužės periodikos prozos tekstuose. Aušros Marijos Sluckaitės etiude „Ulės našta“ („Literatūra ir menas“, gegužės 14) apsakymas (ar novelė) prasidėda ir baigiasi su epizodu apie perkrautus, perkimštus lagaminus, liudijančius, kaip karštligiškai, beprotiškai rengiamasi neišvengiamai katastrofai, neišvengiamai nevilčiai. Visa kita – remai, nereikalingi situacijos komentarai, kartais virstantys net paslėptais moralais. Itin salygiškas Irmos Labokės „Dinges bilietėlis“ („Literatūra ir menas“, gegužės 7) liktų salygiškas ir tiek, žinoma, jei būty parašytas. Dabar negana to, kad jis skylla į dvi visiškai skirtingas dalis, dar ir prasmės, reikšmės pozūriu yra išbalansuojamas perpus, o tada skylla net stilistika, žodyno semantika. Antrojoje apsakymo dalyje kalbama taip, kaip niekada nebūtų kalbama jo pradžioje. Netgi geriausias mėnesio apsakymas – Jono Mikelinko „Dvidesimt pirmojo amžiaus vizija, arba Užsuktas laikrodis“ („Literatūra ir menas“, gegužės 28) – kencija nuo nesubalansuotos laiko ir erdvės kaitos. Bet ji, kaip ir daugelių kitų geriausiu šio autoriaus kūriniu, „išveža“ kaip reta įtempta minties spyruoklę. Ne emocinė įtampa, ne stilistine elegancija, o pulsuojanti, provokuojanti mintis, kuri ir yra pagrindinė šio rašytojo poetikos dominantė. „Stilius tave pasirenka, tu nieko negali reguliuoti, sąmoningai rinkitis, nutarti, kad dabar rašysi štai taip, o kitoje vietoje štai šitaip. Stilius tiesiog užgriūva kaip banga, kaip oro gūsis, ir jis tave neša, jis tave daro, o ne tu jū darai. Esi stiliaus vergas, o ne jo šeimininkas“ – vos ne vadovėlinės tiesas kultūrininkams dėsto Arvydas Šliogeris („Mano dievas yra šio pasaulio dievas“ – „Šiaurės Atėnai“, gegužės 14). Žinomi tai žinomi dalykai, bet ar dažnam rašytojui, be J. Mikelinko, šiandien tai galėtume tiesiogiai pritaikyti? Ar turime bent dešimt, bent penkis, na, bent tris rašytojus, kuriuos galėtume atpažinti iš pirmo sakinio, iš pirmos pastraipo? Kitaip apvertus klausimą, tai reikštų: ar apskritai dar turime autentišką rašytojų? Poetų – taip, bet būtent todėl jie ir nepateko į šiemetinį „Poezijos pavaario“ almanachą.

1

Žaidimo slėpinys. Kartais primirštame: žmogus – žaidžianti būtybė *Homo ludens*.

Žaidimas suteikia jėgų ir motyvaciją judėti, priimti sprendimus, ieškoti nestandardinės išeities, bendrauti arba paprasčiau – gyventi ir būti ilgai nepavargstanti.

Kai kurios dievybės kūrė pasauli šokdamos, žaisdamos

Kai kurios dlevybes kure
Kinai teigė: raskite mėgst

Kinai teige. Taškite megsti reikės dirbtį nė vienos dien

Gyvensite kaip vaikai.

Kitaip sakant - labai rim

Tartum stiklo karoliukais

* * *

Figure 1. *Continued.*

Postmodernistinės dirbtuvės

(nutapės, nufilmavės, suvirinėjus)

Tai reiškia: viskas gerai,
sieltą.

siekta.

Prisiminiai Sigitos Gedos
pats modernistas, tiktai hera

Bet gal užtenka juos ūd

Bet gai užtenka juos už
paklauskime, kur čia šuo pa-

Mumyse jis pakastas.

WINTER 1999-2000

Karšta Pažaislio liepa

Eugenija ŽAKIENĖ

Kiek pailšėjės per ilgajį savaitgalį, festivalis keliavo toliau – pakvietė į kompozitoriaus Frederiko Chopino 200-osioms gimimo metiniams skirtą fortepijonų dueto vakarą, kamerinio ansamblio „Intermezzo“ programą „Viva klasika“ ir fleitų muzikos koncertą. Beje, pastarasis projektas „atrado“ naują, festivalio dar neišbandytą koncertinę erdvę – Taujėnų dvarą, tad leido grožėti ir puikiai sutvarkytu parku.

Akademiskiausias ir rimčiausias šių koncertų buvo surengtas Rūtos ir Zbignevo Ibelhauptų dueto. Šio per 20 metų koncertuojančio ansamblio pasirodymai klausytojui „garantuoją“ aukščiausią profesionalumą, žerintį virtuoziškumą ir viisišką atsidavimą muzikai. Be to – nepaprastai aukštą interpretaciją kultūrą bei kruopščiai parengtas įdomias programas. Pirmoje, „rusiškoje“, koncerto dalyje skambėjo kelios scenos iš Sergėjaus Prokofjevo baletu „Pelenė“, Antroji Sergėjaus Rachmaninovo siuita, parašyta vienu opusu anksčiau už žymijų Antrajį fortepijoninį koncertą ir kupina jo intonaciją. Antroji vako dalis (išskyrus Rondo, dedikuotą didžiojo lenkų kompozitoriaus sukakčiai) buvo prancūziškai ispaniška (Moriso Ravelio bei Manuelio Infante gyvenimuose ir kūryboje įmantriai susispynusios Ispanijos ir Prancūzijos gijos). Beje, visi minėti autoriai puikiai valdė instrumentą, jų opusai (išskyrus F. Chopino) gimbė XX a. Tad skambėjė kūriniai davė peno ne tik emocijoms, bet ir pamastymams, sugretinimams. Sunku išrasti ką nors nauja, kas dar nepasakyta apie R. ir Z. Ibelhauptų dueto skambinių, akivaizdu, jog pianistų pasiektais „akademiniis“, etaloninis lygis, ir jie nelaistų sau pasiodyti nors kiek že-

Rūta ir Zbignevas Ibelhaupai.

miau jo. Net vasaros koncertui, itin tvankų vakarą vykusiam Kauno filharmonijoje, buvo atiduotos visas jėgos, tačiau du bisui pagroti šokai skambėjo taip žvaliai, tarsi atliekami programos pradžioje...

Kiti du savaitaglio muzikiniai susitikimai buvo labiau pramogniniai – tiek kūrinii „svoriu“, tiek aplinka. Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje griežė kamerinis ansamblis „Intermezzo“ (meno vadovas Lionius Treikauskas) iš Vilniaus, dainavo viešnia iš Rusijos Lilija Gubaidulina. Ansamblio styginių tarsi bandė įrodyti, kad su geba griežti ir be profesionalaus dirigento. Jiems pakak'o stilus nuo jautros ir virtuozišumo, ypač grakščiuose, veržliuose barokinių kūrinii epizoduose. Akompanuojant solistei kartais pritrūkdavo disciplinos ir rafinuotumo, kuriuos vis dėlto dažniausiai iškiepia dirigentas. Festivalio publikos atradimas – sopranas L. Gubaidullina, šiuo metu gyvenanti Lietuvoje. Ji –

didelio ir stiprus balso savininkė, pajęgi atliliki įvairių stilių muziką, tačiau, manyčiau, jos tembrui ir temperamentui labiausiai tinkančios Giacomo Puccini bei Alfredo Catalani operų scenos; pustonių, paslapties ir šalto grožio kupinoje Antonino Dvorako arijoje gal reikėtų paieskoti įvairesnių niuansų.

Ansamblis „Alla Tre“ susibūrė Pažaislio festivalio projektu. Jo nariams koncertinės estrados iprastesnės ne kaip solo atlikėjams, o kaip grojantiesiems Kauno simfoniniame orkestre (fleitininkai Algimantas Treikauskas yra KSO direktorius, Aušra Lukoševičiūtė – fleitų grupės koncertmeistė) arba įvairių kamerinių ansamblių sudėtyje (pianistė Aušra Gelusevičienė). Kita vertus, visi trys yra pedagogai, solisto veiklai rengiantys savo auklėtinius. Tad koncertas, vykęs prie Ukmergės esančiam Taujėnų dvare, buvo sautiškas iššūkis, bandymas prijaukti sceną kitu amplua. Be to, ir ištvertmės testas tvankoje, o juk flei-

Verena Steffen (fleita) ir Olivier Eisenmannas (vargonai) iš Šveicarijos.

„Alla Tre“ ansamblis Taujėnų dvaro parke. Dainius BARTKEVIČIAUS nuotrauka

tos konstrukcija (be jokių sudėtingų liežuvelių ar muštukų) tiesiogiai susijusi su kvėpavimu. Tačiau atlikėjai, manyčiau, sekmingai susidemonstruoti konkretių vargonų savitumą. Manau, nepaisant kaitros, ir Kauno vargonai atskleidė jam savo paslaptis. O, ko gero, stipriausias koncerto įspūdis – veik ekstatiškas R. Schumannno Fugos finalas, išpramintas tikrojo džiugio akimirk...

Europos Sajungos kamerinis orkestras (European Union Chamber Orchestra – EUCO) iš Kaunų atžiūnėjo antrąkart, per prabėgusius tris metus pasikeitė ne tik meno vadovas (olandų smuikininkė Eva Steman užleido vietą Zoltanui Tuska iš Vengrijos), o ir dauguma narių. Užtat nepakito griežimo stilius ir precizika. Taip pat tebesebina artistų susikoncentravimas, aiškus intonavimas, logiškas minčių plėtojimas ir, kas labai imponuoja, autentiškas įvairių epochų muzikos atlikimas. Kūrinių skambesys žavėjo europietišku bražu – delikatumu, rafinuotumu, tam tikru humoru. Z. Tuska, tėsdamas nusistovėjusias ansamblio tradicijas, interpretacijoms suiteikė savitą bruožą – „spindinio“ virtuoziškumo bei žiaismės. Be abejonių, visi ansamblio nariai yra ir puikių solistai (tuo įtikino J. S. Bacho Koncertas dviem smuikams, kur solo partijas atliko meno vadovas ir antrųjų smuikų koncertmeisterė Laura Rajanen (Suomija), bet kaip subalansuotas jų ansamblis! Beje, prieš trejus metus orkestras kauniečiams pasiūlė to paties Koncerto kitokią versiją – vietoje dviejų smuikių girdėjome smuiką ir obojų...

Kadangi orkestro formatas panasus į vilnietišką „Intermezzo“ (abu kolektyvai griežia be dirigento), nejučiomis prašesi palyginimas. Žinia, EUCO, globojamam Ispanijos karalienės Sofijos, kelių šalių ministrų, įvairiausių fondų, komitetų ir tarybų, sudarytos išskirtinės sąlygos, kuo negali pasigirti Lietuvos ansambliai. Vis dėlto manyčiau, kad svečių muzikavimo pavzdys yra siektinas.

Edmundo KATINO nuotraukos

Europos Sajungos kamerinis orkestras.

Kamerinis ansamblis „Intermezzo“ Zapyškyje.

Apie tūstančio kūno poetiką ir seksualumą

Remigijus VENCKUS

Galiu tik apgailestauti, kad man neteko susipažinti ir padiskutuoti apie kūrybą su įdomiai māstantčia, savitos pasaulėžiūros ir kūrybinio bražo menininkė Vilma Markauskaitė (1961-2006). Kūrybinio kelio pradžioje jai žinių suteikė žymūs Kauno kūrėjai. V. Markauskaitė lankė privačias pamokas pas skulptorių E. Daugulį ir A. Šatą. Menininkė yra surengusi dvi parodas Kaune (1996 m. ir 1997 m. porceliano paroda), vieną Klaipėdoje (1998 m. porceliano paroda) ir Vilniuje (2004 m. galerijoje „Meno niša“). V. Markauskaitės paveikslai priplatyti Londone organizuotose parodose (2001 m. „Bicycle Of Life“ Haringey Arts Council; 2001 m. „Lauderdale House“, Highgate; 2002 m. „Lauderdale House“, Highgate; 2002 m. „The Media Centre“, Titchfield St.; 2003 m. „Barefoot“, The Quaker galerija St Martins Lane; 2004 m. „Barefoot Too“, Lauderdale House; 2005 m. „The Waiting Rooms“, Cafe Gallery). Tai, kad nemažai parodų surengta užsienyje, leidžia manyti, kad V. Markauskaitė Lietuvos meno mylėtojams ne itin žinoma, del to šioje recenzijoje tikslingai siekiama atskleisti kūrėjos bražą, žiūrovą supažindinti su jos specifiniu pasauliu suvokimui, kasdienėje erdvėje aptinkamu objektu fragmentavimu, deformativumu ir iš dalies poetizavimu.

Pačia geraja prasme verta teigti, kad paveiksluose vaizduojamas žmogus yra primityvios, bet sąmoningos tapybos įkaitas; kūnas paverčiamas amorfiniu objektu. Tapyboje galima pastebėti veikėjus sąmoningai atributus nuo pačių, virškasdieniškos kasdienybės grožio strategijos. Gali pasirodyti, kad dauguma jų yra išipynę į prastus, niekuo neypatingus darbus ir priklauso nuobodžiai, kasdienei aplinkai. Įdomu regėti, kaip tobulai kasdienybė paverčiamai savotišku poiliu, gaiviu būties įkvėpiu; ji išlaisvinama nuo kūnų despotiškai spaudžiančiu / prievertaujančiu rūpescio gniaužtų. Paviekslo erdvėje nutapytas gyvenimas akimirksniu pradedę pulsuoti, išskleidžia neveržomą, ekspresyvią ir malonią energiją („Poilsis“, 2005 m. drobė, akrilas. 65 x 70 cm; „Dviese valtyje“, 2004 m. drobė, akrilas. 115 x 60 cm; „Gramofonas“, 2004 m. drobė, akrilas. 64 x 90 cm).

Kai kuriuose paveiksluose menininkė specialiai pabrėžia aplinkos nebaigtumą, jos imersišką tolį, kuris sudaro žmogaus kūno pratešimo, jo išipynimo į veiksmą / įvykį išpūdį. Ekspresyvus spalvų derinys, vienakrypciu linijų ar dėmių tankis leidžia veikėjų aplinką patirti kaip nebaigtinį, nuolat kintantį, bet darnų organizmą. Komponavimo maniera, tyčinis kūno formų apibrėžimas pačia geraja prasme atskleidžia paveikslų iliustracijos santykį; pabrėžia smaikštų autorės požiūrį į ją sudominusį

„Geltoni batai“.

pasaulį, savają arba netycia užtikta kito savitai artimą aplinką bei situaciją („Žąsys (vasara)“, 1999 m. akrilas, tušas, kartonas. 150 x 100 cm; „Be pavadinimo“, 2000 m. akrilas, tušas, kartonas. 51 x 75 cm; „Baltoji keramika I“, 2000 m. akrilas, tušas, kartonas. 61 x 71 cm).

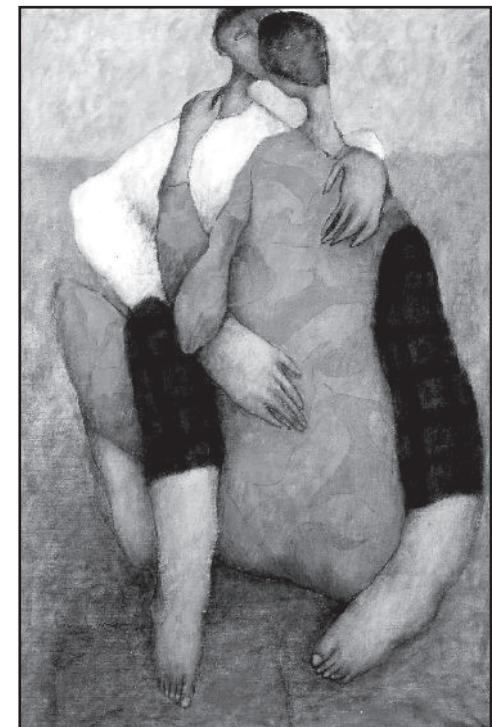
Negaliu atmesti į mano sąmonę besibeldžiančios minties, kad V. Markauskaitės kūryboje sklando keista liūdesio ir ramybės dvasia. Pasistengsiu pakomentuoti šią savo mintį. Kūno išilginimas neverčia suvokti jo kaip statiską, tačiau jau pats tapybos pobūdis kūnų aprūpoja, leidžia nuspėti jam būdingų veiksmų eiga ir ribas. Ypač svarbus personažų žvilgsnis ir rimtis suvešėjusi mažuose veidukuoze. Paradoksalu, bet ši be įtampos egzistuojanti skaidri rimtis atskleidžia / aktualizuja liūdesio grožį. Atrodo, tai, kas yra paveiksle, tuo pačiu metu egzistuoja kaip jau įvykęs arba buvęs kasdienybės gestas; egzistuoja kaip sąlyga, verčianti abejoti tikrumu ir nuolat savyje jausti bei nuryti ilgesio / liūdesio kartelį. Bet kokiu atveju iš mano nuo jau pateiktų paveiksluose regimas žmogus arba žmonių grupės leidžia teigti, kad V. Markauskaitės tapybai svarbus kūnišumas, imersinis kūnų prisiliettimas. Paveikslas provokuoja ne tik matyti, bet ir siekti prisiliesti prie jo paviršiaus. Kita vertus, paviršius lietimas skendi negalimybėje, nes vaizduojamas kūnas taktiline prasme yra neapčiuopiamas, erdvine – neapeinamas, laikiškumo – nekintantis, si nestetine – neužuodžiamas. Visos šios mano

išvardytois negalimybės verčia siekti kūno kaip patirties, siekti susilieti su negalimybe ir pačiam tapti negalimam. Šioje mano metaforų žaismėje aktualizuojamas tobulo kūrinio geismas („Mėlynas liūdesys“, 2000 m. akrilas, drobė. 40 x 71 cm; „Tušuma“, 2000 m. akrilas, drobė. 81 x 137 cm; „Meskiukas“, 2000 m. akrilas, drobė. 66 x 149 cm).

Menininkės kūrybos jokiui būdu nesinori siekti su siurrealistine, juoba su Salvadoro Dalį, kūrybos strategija. Tačiau nevalia apeiti tūstančio tarsi medaus masė kūno, atsidavusio besvoriskumo ir beformiškumo poetikai, grožio. Ypač daug dėmesio kūrėja teikia galūnių deformavimui.

Tapyboje labai svarbu, kad rankos ir kojos ne tik tūstę, bet ir sukurtų kūno ištekėjimo / išvarvėjimo už paveikslą ribų išpūdį. Tokiu būdu sukuriamas kūno ne buvimo, ne stovėjimo, ne gyvenimo, bet sklandymo mistineje ir išprastiniams suvokimui neregimoje erdvėje išpūdis („Du jūreiviai“, 2004 m. akrilas, drobė. 105 x 60 cm; „Tėvas ir sūnus“, 1999 m. akrilas, tušas, kartonas. 51 x 76 cm; „Rūkaliai“, 2003 m. akrilas, drobė. 61 x 97 cm; „Auskarai“, 2006 m. akrilas, drobė. 33 x 55 cm).

Negalima atmesti minties, kad menininkė taip pat siekia išgvendinti kitokį, įdomų seksualumo išpūdžio formavimą. Kūnas tampa meilės įkaitu – neigvendinama, bet išsivaizduojama erotiškumo siekiame. Norėčiau pašmaikštauti ir pacituoti prieš kelerius metus viename susitikime – paskaitoje Šiaulių universitete – Arvydo Šliogerio išsakytas mintis. Filosofas suabejojo seksualumo samprata. Juokaudamas teigė, kad neseksualaus kūno néra ir negali būti. Visi kūnai seksualūs, tik seksualumo suvokimas – skirtinas. Panasių seksualumas gali būti regimas ir įvairių, skirtingo laikotarpio meistrų kūryboje. Ar tikrai neseksualus austrų tapytojo Egono Schiele's (1890-1918) geismuose skęstantis kūnas? E. Schiele's piešiamas kūnas grubesnis nei V. Markauskaitės, tačiau jam būdingas tokis pat nesustabdomas tąsumas – neapčiuopiamos formos grožis. O štai Gustavo Klimto (1862-1918) žymusis bučinės vaizduojantis paveikslas artimas V. Markauskaitės kūrinui „Mano“ (2004 m. akrilas, drobė. 100 x 65 cm). Klimtiškasis bučinys, dar veikiau bučiuojamoji moteris, yra akivaizdžiai matoma, o V. Markauskaitės kūrinyje bučinys slaptesnis ir bučiavimosi aktas netikėtai užtikras. Kūnų artumas ne tik leidžia išsiaižduoti jų sulipimą ar tapsmą vienu, bet ir seksualaus kūno metamorfozių nebaigtumą. Šis artumas mane

„Mano“.

skatina pateikti dar vieną netikėtą ir drąsus palgyginimą. Žudancia aistros galia jis šiek tiek giminingas čekų animatorius Jano Švankmajerio (g. 1934) seksualumo vizijai. Tačiau V. Markauskaitės artumas yra nebaigtinis, besitęstantis, o J. Švankmajerio – grobuoniškai destruktivus / dekonstruktivus, vedantis iki tam tikro filmui būdingo vizualaus arba išsiaižduojamo baigtumo. V. Markauskaitės artumas greičiausiai gali būti suvokiamas kaip tam tikra atminčiai skirta fotoakimirka („Abu“, 2002 m. akrilas, drobė. 55 x 71 cm).

Man visada įdomūs menininkų kūriniai, pavadinti keistu pavadinimu – be pavadinimo. Jie rodo kūrybą egzistuojant kaip nutukimą, kaip nebaigtinį nuotykį, kaip mąstymo ir jausmų audrą, netikėtai, spontaniškai ir organiškai išliejamą meno kūrinyje. Netikėtumai įdomiausi. Netikėtumai ir neužbaigtumai atveria kita, nepažintą kūrėją. Meno kūrėjas gali būti suvokiamas kaip iš kerinčius vaizdus skleidžiančio mago pozicijų į tikrovę sugrįžtantis subjektas, visą magiją išskleidžiantis subtilaus ir žmogiškai jautraus asmens portrete.

Liepos 29 – rugpjūčio 23 d. projektas „Meninas senuosiųose Lietuvos dvaruose 2010“ priklauso V. Markauskaitės tapybos parodai. Ji veiks Ryšių istorijos muziejuje, Rotušės a. 19, Kaune. Daugiau informacijos www.menasdvaruose.lt.

Dailėje negalima būti praeiviu

Vitalija NORVILIENĖ

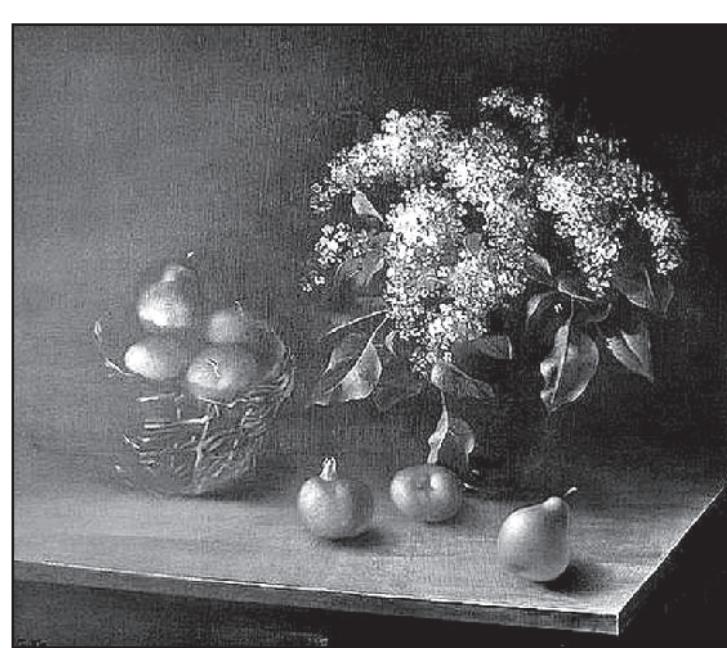
Kraštą alinantys vasaros karščiai menininko Bonaventūro Šalčio produktyvumui vieniskai nepakenkė: į Kauno galeriją „Aukso pjūvis“ (K. Donelaičio g. 62/V. Putvinskio g. 53) jis atvežė 15 naujausią, 2010 m. sukurta tapybos darbų: natūrmortų, peizažų, abstrakcijų. Tai ne tik spalvingos, vasariškos, bet ir elegiškos, rudeniškos greitai bėgančio gyvenimo akimirkos, užfiksuotos dailininko teptuku.

B. Šaltis savo parodą pavadino „Akimirkomis“, nes kiekvienas jo paveikslas susijęs su dailininko biografija – brangiai atsiminimais ir kasdieniniai pastebėjimai: tai kalnas gmtajame Kražių miestelyje, primenantis mokyklinius metus (tapybos darbas „Medžiokalnis“), mieli Žemaitijos vaizdai („Elegija“), Šiaulių miesto parkas, kuriame dailininkas rytais bėgoja („Ruduo“), „Našlys“ – paveikslas, bylojantis apie dvasinę vienatvės būseną.

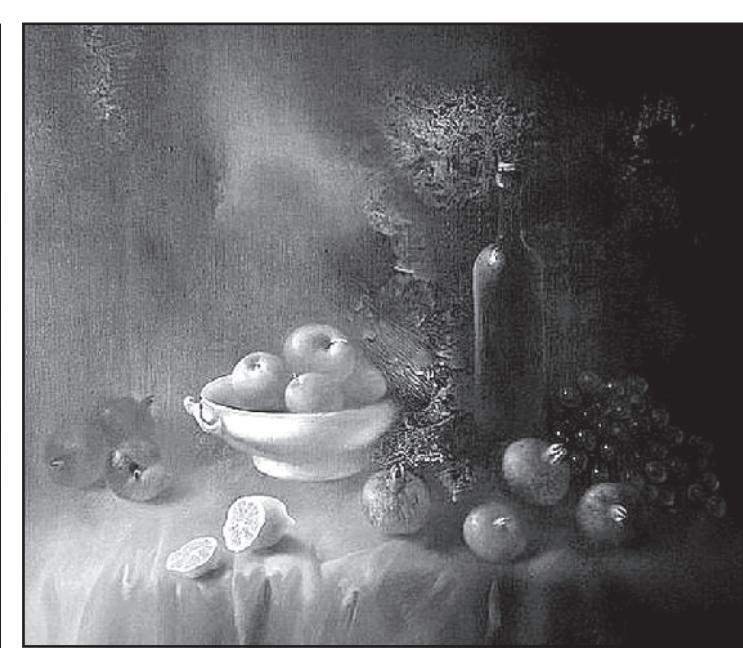
Šešiasdešimt vienerių metų tapytojo drobėse skleidžiasi romantika, lyriška pasaulėjauta, aristokratika dvasia pinasi su kasdiybės formomis. Svelnūs šio autoriaus natūrmortai, išreiškiantys kasdienių daiktų estetiką; peizažai, kuriuose poetizuojamas trupus gamtos grožis, akimirkos išpūdis, brėžia-

mano kūrybos pamatas – savosios prigimties pažinimas, visumos ir dalių harmonija.“

B. Šaltis gimus 1949 m. Kelmės rajone, baigė Kražių vidurinę mokyklą, Šiaulių universitetu Dailės fakultetą. Nuo 1973 m. jis dalyvauja įvairoje parodose Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Švedijoje bei Olandijoje. Menininko paveikslų yra išsigiję priva-

Bonaventūras ŠALTIS. „Alyvos“.

Bonaventūras ŠALTIS. „Ruduo“.

Gyventi be manifestų

Andrius JAKUČIŪNAS

Metu, kai dailės galerijos nelabai turi ką pasiūlyti – kasmet vasarą jas apima sastingis – tarsi atsitiktinai Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje duris atvérę ganėtinai įdomi paroda gluminančiu pavadinimu – „Disciplina Vilnensis“. (Ši žodžių jungini galima versti labai īvairiai, tačiau tikriausiai omenyje turėta „vilnietaška tapybos mokykla“.) Priešlankumą ir ištikimybę klasikinėms tapybos tradicijoms deklaruojantys autoriai – Paulius Juška, Arturas Aliukas ir Rimgaudas Žebenka – čia prirodo visuomenei darbus, kurie, jų nuomone (tiesa, tegaliu remtis informaciniu pranešimo tekstu), yra alternatyva šiuolaikinėms meno tendencijoms: (...) parodos autoriai gerai neįsiklauso ir niekaip neišgirsta šio laikmečio tarptdisciplininių menų mados šauksmo. Atrodo, kad pristatomi dailininkai taipogi nesugeba ižvelgti ir intermedijinių vizualistikos privalumų. Vieto vidinio pajautimo ir gilaus išgyvenimo, šiandieninių visuomeninių, socialinių, moralinių ir materialinių dvasingumo aktualijų šiuolaikiškumo, visi trys kūrėjai kažkodėl labiausiai stengiasi pačiai piešiamu objektu ir subjekty proporcijas bei jų tarpusavio santykius. Beje, šie tapytojai, nepaisydami modernių meninės išraiškos prie-monių, proporcijas dažniausiai renkasi *normalias* (paryškinta mano – aut. past.), kurios nė kiek nešokruoja ir nepadeda atkreipti labai užimtų žiūrovų dėmesio. Negana to, šioje parodoje rodomi paveikslai yra nupiešti tradiciniu molbertinės tapybos būdu, t. y. aliejiniuose dažais ant drobės. Tad kas gi lieka mūsų erdviais Guinesso rekordų laikais šiai parodai? Taigi lieka tik tapyba – klasikinė dailės disciplina.“

Sutikime, šis tekstas skamba lyg koks manifestas – „erdviems Guinesso rekordų laikams“ (pati sakino stilistika neleidžia abejoti, kad informaciniu pranešimo autorius nūdieną vienareikšmiškai suvokia kaip kraupų dekadans) priešpriešinama epocha, kai tapyboje vyraavo „normalios“ proporcijos; lyg ir atsargiai raginama žūtbūtiniam mūsyje surasti ietis su šiuolaikiniu (vadinasi, blogu, nenormaliu) menu ir jį nugalėti. Ar dar reikalingi šiandien manifestai, ypač tuo atveju, kai pati paroda turi vidinę logiką, kuri anaip tol nekonflikтиška, tolerantiška, nuosaika? Abejoju. Tačiau beveik tiksliai žinau, jog žodis „normalus“ nevertotinas jokioje diskusijoje, jis tinkamessis „žmogui su treningais“, kurio vienintelis argumentai – sportinio kostumo modelis ir *bita*. Opozicija „normalus – nenormalus“ nusipelno būti gyvlenama davatkų prie bažnyčios, turgaus prekevių sambūryje, bet ne įdomios parodos buklete. *Summa summarum*, kaip ir bet koks kitas deklaratyvus, patyliukais pagiežingas dalykų skirstymas į „gerus“ ir „blogus“ nūdieną skamba bent jau naivai. Žinoma, maivytis ir flirtuoti su kontekstu, kartais nepagailint jam ir riebesnio žodžio, yra kiekvieno menininko neoficiali pareiga, tačiau gal nelabai elegantiška, kai tai daroma su apokaliptine rūstybe ir visažinio tonu, juo labiau kad tai nepadeda suprasti, nepaiškina, iš kur ta nelabai motyvuota rūstybė dabarciai ir dabarties tendencijoms ir kodėl – net jei sutiksime, kad neretai norisi išlaikyti

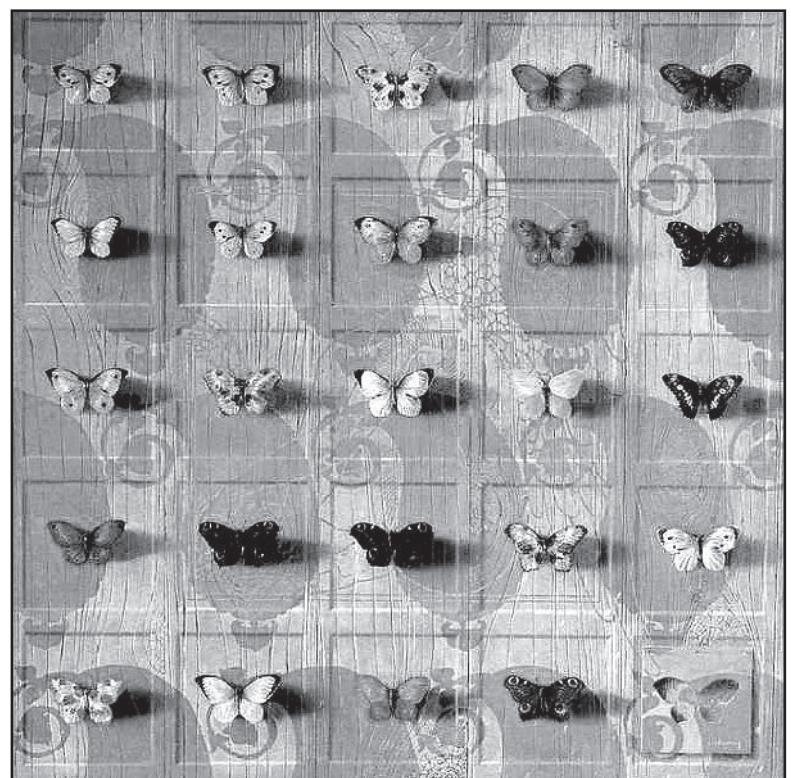
su ja saugią distanciją – negalima į vadinančią „dabar“ žvelgti atlaidžiai, su šypsena. Bet apie tai gal tebu pamasto patys dailininkai, o mes tuo tarpu apsistokime ties paroda ir jos autoriais.

Visi trys dailininkai yra vilniečiai. Jie tikina, jog pirmasis mokytojas ir įkvėpėjas dar ankstyvoje vaikystėje, tik pamėgus piešti, buvo Vilniaus bažnytinio meno paveldas. (Bibliniai motyvai atsikartoja ir darbuose, tai svarbus jungiamasis elementas.) Kitas labai įtakingas mokytojas bei patarėjas tais laikais, kai parodos dalyviai dar mokėsi īvairiose miesto dailės mokyklose ir būreliuose, – tuo metinis Lietuvos valstybinis dailės muziejus. Nuolatinėse Vilniaus muziejų ekspozicijose buvo galima pamatyti ne tik dailės istorijos rezultatus, bet ir mūsų praeities dailininkų kūrybinio proceso originalių pavyzdžių: eskizų, etiudų, projektų ir t. t. Šioje parodoje pasirodantys dailininkai nesupryks ir neįsileis, jei bus

priskirti prie senosios Vilniaus dailės mokyklos tradicijų tėsėjų ir pasekėjų. Šios tradicijos bei estetinės nuostatos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės profesionaliojoje dailėje ypač aktyviai ēmė reikštis, įkūrus Piešimo ir tapybos katedrą senajame Vilniaus universitete. Šlovė pirmam sios katedros profesoriui Pranciškui Smuglevičiui. Visi trys pristatomi kūrėjai yra baigę monumentaliosios tapybos studijas dabartinėje Vilniaus dailės akademijoje. Kaip žinia, monumentalioji tapyba neįsivaizduojama niekur kitur kaip tik architektūrinėse erdvėse. Garbinėjasi klasikinių architektūros formų kūrėjas ir propaguotojas mūsų tėvynėje buvo architektas Laurynas Gucevičius, pelnytas laikomas Lietuvos architektūros patriarchu. Galbūt dėl to tiek A. Aliuko, tiek P. Juškos, tiek ir R. Žebenkų paveiksluose ne sununku pastebėti klasikinių vilnietaškos dailės tradicijos atspindžių: eskizų, etiudų, projektų ir t. t.

rankiškuose originaliuose kompoziciniuose sprendimiuose.“

Visgi peržvelgiant parodą į galvą

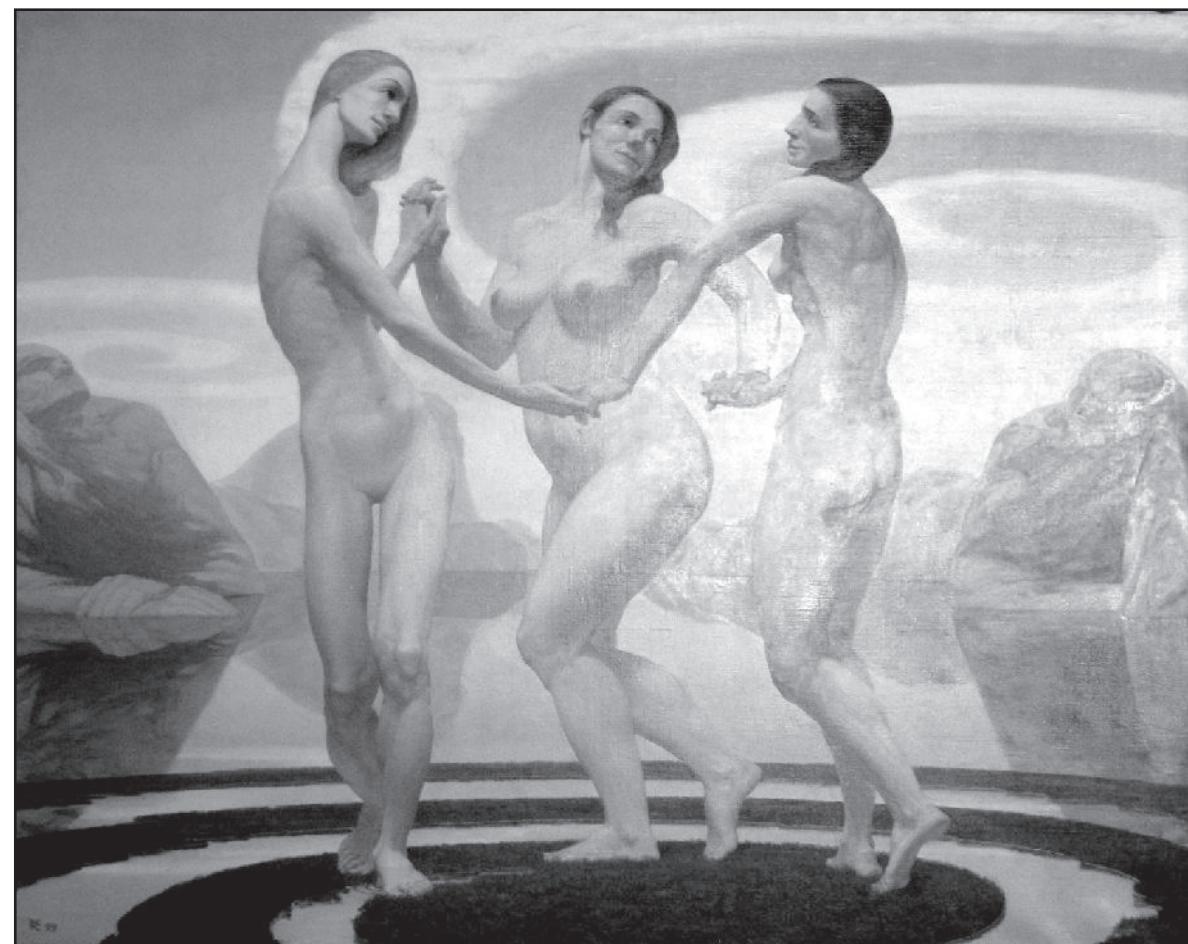

Arturas ALIUKAS. „Vasaros prisiminimai“.

norom nenorom skverbias mintis, kad ištikimybės senosioms tradicijoms išpažinimas ir bažnytinio meno įtakos pabrėžimas jų, kaip menininkų, raidai buvo vienintelis būdas nors šiek tiek suartinti šiaip jau labai skirtingus autorius. Paulius Juška (g. 1975) yra jaunosis kartos dailininkas, kurio darbuose ryškūs ne tik bibliniai, bet ir šiuolaikiniams menui ypač būdingi socialiniai motyvai; nepaisant to, kad dauguma paveikslų nutaptyti realistine maniera, jo kūrybą lengva interpretuoti ir kurti naujas prasmes (taip vėlgi būdinga šiuolaikiniams kontekstui, kurio atžvilgiu išreikštasis nepakantumas). Kitaip sakant, realiai P. Juška su senosiomis tradicijomis susiliečia tik vienu vienintelio kampu – sugebėjimu realistiškai pavaizduoti žmogų „tokį, koks jis yra“, vis sugrįžtant prie kankinystės temos. Beje, P. Juška parodoje taip pat eksponuoja ir keliolika portretų etiudų – dalį jų nesenai buvo galima pamatyti Senamiesčio menininkų galerijoje-dirbtuvėje. A. Aliukas (g. 1961) atstovauja vidurinėjai kartai, kurios darbų stilistiką, aikivaizdu, stipriai veikė sovietinis kontekstas ir posovietinis sutrikimas. Išpuodingos jo angelų figūros, didelį išpuodį paliko darbai „Vasaros prisiminimas“ ir „Rudens prisiminimas“. Šalia šių dviejų dailininkų keistokai atrodė R. Žebenkų darbai, kurie tarsi ir atitinka parodos sudarymo principus, tačiau yra tokie ironiški (nors gal tai – neduok Dieve – ir ne ironija), kad geriau „žiūrisci“ kaip parodijos. Ypač „vožia“ per galvą darbas „Aviacijos šventė“, kuriame jau ižvelgiu ne tik ironijos, bet ir tikros, nesume luotos beprotišbės grūdą.

Idomu, kad paroda Vilniaus Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje rengiama neatsitiktinai – organizatoriu nuomone, si vieta su savo dvasia (o gal net aura) bene sekmingiausiai įkūnija vilnietaškos kultūrinių tradicijų tėstinumą mieste ir „todėl yra tinkamiausia pirmajam „Disciplina Vilnensis“ prisistatymui viešai“. Sprendžiant iš šio paruošimo, galima spėti, kad projekto (jei tai galima pavadinti projektu) yra tėstinis, tad ateityje verta tikėtis daugiau šių dailininkų akcijų. Tai, žinoma, puiku, tik būtų labai gerai kitas išsiversti be manifestų. Žinoma, be jų ir gyventi.

**Andrius JAKUČIŪNO
nuotraukos**

Rimgaudas ŽEBENKA. „Aviacijos šventė“.

Dailininkės Sofijos Rickevičiūtės pasaulis

Jurgita RIMKUTĖ

Šią vasarą A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejuje veikia dailininkės Sofijos Rickevičiūtės darbų paroda. Šiemet gražią suaktyti atšventusi menininkė pakvietė į savo dvidešimtają personalinę parodą. Joje autorė pristato naujausius tapybos ir akvarelės darbus, sukurtaus per praėjusius metus.

Dailininkė nuolat mąsto apie tapymo technikas, gilinasi į tapymo procesą, daug reikalauja iš savęs ir griežtai save vertina, dirba nuosekliai ir sistemiškai. Peržvelgus atskirų darbų potėpius, susidaro įspūdis, kad kūrinių bražas labai įvairus: nuo greito, net siautulingo, iki ramaus, apgalvoto dažo uždėjimo. Kūryboje autorė moka būti neatpažintama, o gal tiesiog taip žaidžia su žiūrovu, tarsi tikrintų jo pastabumą. Menininkė priklauso tapytojų kartai, kurie, stovėdami prie molberto, jaučia didelę moralinę atsakomybę. Tarsi savaimė supran-

Autorė ekspozicijoje prie tapytojos Indrės Sataitės-Baronės portreto.

tama, jog kūryba yra aukšciau ir svarbiau už viską, kas kasdien supa. Tapybinio mąstymo formavimuisi įtakos turėjo ir Sofijos dėstytojai: A. Gudaitis, J. Švažas, A. Šaltenis, V. Karatajus. Ji teigia: „Kaip žmogui reikia oro, vandens, saulės šilumos, gyvenimo džiaugsmo, taip man būtina tapyba, be kurios nemaityčiau gyvenimo.“ Vis dėlto kelias iki jos buvo labai nelengvas. S. Rickevičiūtės likimas pažymėtas juodu tremties ženklu. Nepaisydama itin skaudžių išgyvenimui, Sofija sudidele meile ir pagarba kalba apie savo šeimą, kuri turėjo daug įtakos jos asmenybės formavimuisi. Jos senelis – Ipolitas Barauskas, pirmasis Lietuvos notaras, baigęs teisės mokslus Maskvoje. Sofijos mama Sofija Barauskaitė-Rickevičienė artimai bendravo su savo pusbroliu diplomatu, lietuvių literatūros klasiu Jurgiu Savickiu. Sofijos técio M. Rickevičiaus dvare Leščiuose nuolat skambėjo muzika, buvo skirti daug dėmesio kultūrai ir mokslui.

Žvelgiant į ilgametę autorės kūrybą, tarsi į atskirus pogrupius galima išskirti temas, prie kurių nuolat

sugrįžtama. Per daugelį metų ji liko ištikima sakralinei temai, peizažo, abstrakčių kompozicijų, portreto žanru. Nors S. Rickevičiūtė linkusi iš anksto apgalvoti būsimų parodų koncepciją, šiemetinė yra labiau apžvelgiamojo pobūdžio. Joje įvairiausiai atsiskleidžia pastarųjų metų tapybos ir akvarelės darbai. Juobą jog sunku būtų ir nusakyti, kuri sritis labiau dominuojanti, veikiausiai jos yra lygiavertės, tolygiai svarbios. Galbūt darbo intensyvumą nulemia ir metų laikai. Tapybai skirta žiema, rudo, akvarelei – pavasaris, vasara.

Parodoje S. Rickevičiūtės pasaulis vaikus, atviras, persmelktas sodraus, o kai kuriuose darbuose net tviskančio kolorito. Laisvai eksperimentuoja spalva ir potėpiu. Darbų kompozicijose, kaip ir būdinga menininkei, dėmesingumas detalei. Spalva atskleidžia nuotakas, ji diktuoja pašnekescio temas. Ypač tai ryšku cikluose, kuriuose autorė tapo gėles. „Magnolijos“ sužydi drąsiai, iškart patraukia dėmesį jų vitališkumas ir žiedų gausa. Susidaro įspūdis, jog žiedai tuo iškris iš paveikslų plokštumos. Tai tiesiog sugerbėjimas užfiksuoja pačią aukščiausią augimo tašką, kai gyvybė pulsuoja ir keičiasi. Daug ra-

mesni autorės peizažai, kuriuose abstrahuotai perteikiamos gamtinės formos tampa greičiau dvasios peizažo atspindžiu – jautriu, vibruančiu ir subtiliai išjaustu, perteiktu paprastu, išgryntu kelių spalvių potėpių būdu.

Šioje parodoje daug dėmesio dailininkė skyrė portretų serijai. Taip ybos ir akvarelės darbuose įamžintos iškilios asmenybės, bei itin svarbūs ir autorės mylimi žmonės. Neuzmiršti kolegos ir bendraminčių: fotomenininkas Aleksandras Macijauskas, LDS Kauno skyriaus pirmininkas Gintautas Vaičys, architektas Karolis Mekas. Neatsitiktinai parodoje net keletas tapytojos Indrės Sataitės-Baronės portretų.

Atskira erdvė parodoje skirta šventuosios vaizduojantiems kūriniams. „Po daugel metų darbuose susikristalizavo sakralinė tema. Ją pasitelkusi sprendžiu šiuolaikiškas problemas“, – teigia menininkė. Spalvomis kurdama stiprius energetinius laukus, Sofija nenustoja žavėtis gyvenimu. Savo pozityvumą ir optimizmą išlieja darbuose. Ar daug šiometiniuose autorės darbuose fatališkumo? Galbūt... Bet noro žavėtis gyvenimu tikrai neįtrūksta. O Sofija jau mintyse kuria būsimų metų planus.

Personalinė Sofijos Rinkevičiūtės paroda veiks iki rugpjūčio 15 d.

Autorės nuotraukos

Muzikos festivalis „Baltos naktys 2010“

Rugpjūčio 14 d., šeštadienį, 18 val. Kazliškiuose (Kazlų rūdoje) – šeštasis muzikos festivalis „Baltos naktys“, kuriami gros V. Mikuckis, A. Joffé, J. Brazaitis, V. Lesniak, R. Eimontas, G. Velykis, A. Rušys ir kiti. Renginio vedėja – aktorė Edita Ničiutė. Įvažiavimas į festivalio teritoriją ir palapinių pastatymas – nemokamas. Informacija tel. 8 603 31096.

24 d., šeštadienį, 14 val. parodos „Rašytojai ir ateitininkai (1910-1940)“, skirtos ateitininkijos šimtmeciui, atidarymas. Dalyvauja ateitininkų federacijos pirmininkas Vygaantas Malinauskas, ateitininkų federacijos valdybos narė Rozvita Vareikienė, filosofas, prof. dr. Ignas Kęstutis Skrupskelis, Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė, aktorė Olita Dautartaitė. Parodą rengė muziejininkė Raminta Antanaitienė ir Ina Aleksaitienė, apipavidalino dailininkė Viktorija Paliokienė.

Triptikas „Magnolijos“.

Mieli skaitytojai,

„Nemunas“ trumpam, tik atostogoms, atsišveikina su savo skaitytojais, linkédamas gražių ir turiningų likusių vasaros dienų. Rugsejį sugrįžę tikimės rasti ir naujų prenumeratorių, nes visiems klausiantiesiems, kur viename ar kitame mieste ir kuriame kioske ieškoti savaitraščio, patariame – prenumeruokite. Taip kiek pigiau, patogiau ir naudingiau mums.

O kauniečiams – ir ne tik – siūlome šią karštą vasarą pasimėgauti (nemuniečiai jau išmégino!) Rimanto Mažuknos įmonės siūlomomis pramogomis: laisvalaikį praleisti keliaujant laivais Kauno mariomis, Nemunu iki Birštono. Igula parengusi net keletą naujų pažintinių maršrutų į Lietuvos liaudies buities muziejų Rumšiškėse, į Kruonio HAE. Galite ir patys pasirinkti maršrutą, o laivai „Algirdas“ ir „Nemunas“ bus parengti saugiai ir patogiai kelionei.

Iki susitikimo!

90-ojo kūrybinio
sezono rugpjūčio
méniesio repertuaras

Gastrolės Palangos kultūros centre „Ramybė“

4 d., trečadienį, 20 val. Mariuso von Mayenburgo „Bjaurus“. Skalpelio pjūvis. Režisierius Vilius Malinauskas. Spektaklio trukmė – 1.30 val.

5 d., ketvirtadienį, 20 val. Dmitrij Lipskerovo „Jelena ir Šturmānas“. Vieno veiksmo groteskas. Režisierius Sergejus Paciukas. Spektaklio trukmė – 1.10 val

6 d., penktadienį, 18 val. Tonino Guerra „Ketvirtoji kėdė“. Vienos dalių komedija. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 1 val.

7 d., šeštadienį, 18 val. Juhan Smuul „Svečiuose pas pulkininko našlę“. Režisierė Danutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val.

Bilietu kainos – 30, 35 Lt, moksleiviams, studentams, pensininkams ir neigaliems – 25 Lt. Abonementas (2 spektakliai 1 asmeniui) – 50 Lt (kiekis ribotas). Bilietai platinami visose „Tiketos“ kasose ar internetu, taip pat „Ramybės“ kultūros centre (Vytauto g. 35) ir viloje (Vytauto g. 54), tel.: 8 460 54124, 8 648 46042.

22 d., ketvirtadienį, 17 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Kauno paveikslų galerijoje (K. Doneilaičio g. 16) bus atidaryta Arvydo Žalpio kūrybos paroda „Iš užrašų...“ Paroda veiks iki rugpjūčio 23 d.

24 d., šeštadienį, 17 val. Jundeliškėse – gydytojo, rašytojo Stanislovo Moravskio skaitymai „Moravskij Ustronė: dvaro istorija“. Dalyvaus: hum. m. dr. Zita Medišauskienė, hum. m. dr. Reda Griskaitė, aktorius Petras Venslovas, koncerto Asta Krikščiūnaitė (sopranas), akompanuoja Audronė Kisieliūtė.

XV Pažaislio muzikos festivalis, skirtas 20-osioms Lietuvos neprikalėsomybės atkūrimo metinėms

Liepos 23 d., penktadienį, 19 val. Pažaislio vienuolyno bažnyčioje – Judita Leitaitė (mecosopranas), Robertas Beinaris (obojus), Nijolė Ralytė (fortepijonas). Programoje: Alessandro Stradella, Benedetto Marcello, Wolfgang Amadeus Mozart, Pauline Viardot, César Franck, Michel Jean Legrand, Vaidos Striaupaitės-Beinarinės kūriniai. Iėjimas nemokamas.

Liepos 25 d., sekmadienį, 19 val. Babtyno-Žemaitkiemio dvare – „Visas tas kabaretas“. Evelina Sašenko (vokalas) ir Paulius Zdanavičiaus kvartetas: Paulius Zdanavičius (fortepijonas), Vytautas Skudas (trimitas, fliugelhornas), Eugenijus Kanevičius (kontrabosas), Andrius Kairys (mušamieji). Bilieto kaina – 15 Lt.

Liepos 30 d., penktadienį, 18 val. Ryšių istorijos muziejuje, **rugpjūčio 1 d., sekmadienį, 17 val.** Žyplių dvare – jaunasis akordeono virtuoza Grayson Masefield (akordeonas, Naujoji Zelandija). Bilieto kaina Ryšių istorijos muziejuje – 15 Lt, Žyplių dvare – 10 Lt.

Liepos 31 d., šeštadienį, 17 val. Zapyškio šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje – koncertas kompozitoriaus Roberto Schumanno 200-osioms gimimo metinėms. Kauno styginių kvartetas: Karolina Beinarytė (I smuikas), Dalia Terminaitė (II smuikas), Eglė Karžinauskaitė (altas), Saulius Bartulis (violončelė). Solistas Jurgis Karnavicius (fortepijonas). Programoje: Justės Janulytės, Gražinos Bacewicz, Robert Schumann kūriniai. Bilieto kaina – 10 Lt.

Rugpjūčio 7 d., šeštadienį, 19 val. Pociūnų oro uoste, **8 d., sekmadienį, 18 val.** Taujėnų dvare – „Kelionė laiku“. Baltijos gitarų kvartetas: Saulius S. Lipčius, Sergej Krinčin, Chris Ruebens, Zigmantas Čepulėnas. Programoje: Johann Sebastian Bach, Gérald Garcia, Chris Ruebens, Norah Jones, Maati Kaspi, „Metallica“ kūriniai. Bilieto kaina Pociūnų aerodrome – 10 Lt, Taujėnų dvare – 7 Lt.

Rugpjūčio 8 d., sekmadienį, 17 val. Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje – Vytauto Klovos opera „Žalgiris“ (koncertinis atlikimas). Sabina Martinaitė (sopranas), Jomantė Šležaitė (sopranas), Erika Grigaitytė (mecosopranas), Egidijus Bavikinas (tenoras), Mangirdas Dabkus (tenoras), Andrius Apšega (baritonas), Mantas Gacevičius (baritonas), Liudas Mikalauskas (bosas), Audronė Eitmanavičiūtė (fortepijonas). Bilieto kaina – 15 Lt.

Rugpjūčio 13 d., penktadienį, 18 val. Šv. Arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje – Sim Min-Joung (sopranas, Pietų Korėja), Rita Novikaitė (mecosopranas), Sandor Kadar (vargonai, Serbija). Programoje: giesmės, arijos, duetai ir kūriniai vargonams. Iėjimas nemokamas.

Iniciatyvinė jaunimo grupė, pasivadinusi „Idėja Kaunui“, jau antrus metus kviečia kauniečius ir miesto svečius į nekomercinį kultūrinį renginį „Kauno naktys“. Nors renginio organizatoriai dar nepaskelbė tikslios renginio datos, bet didžioji dalis programos jau numatyta: „Romantizmas auštant naujai dienai“, Gedimino Gelgoto ir jo vadovaujamą naujų idėjų kamerinio orkestro „Niko“ pasirodymas, „Kultūrbūtis“ arba „Čia užėjus tave gali ištikti KULTŪRAI“, kurią pristato multi-kultūros organizacija „Agnus OK“, „Stiprios blondinės“ – blondinių rankų lenkimo varžybos, „Tradicinių šokių ratas“, „Kurk ir bük sukurtas“. Kūrybių dirbtuvė „Cechas“ ekoprojektas „Galvok žaliai“ stengsis nukreipti kūrybiškumą eko-logijos linkme, o projektas „Ikvpēimas“ pakvies papildyti esama realybę.

Nakčia lankytinos stebins sutartinių giedotojų pasirodymas, šviesos graffiti, Kauno valstybinis lėlių teatras, Kauno valstybinis dramos teatras, tekstilės paroda, šachmatų varžybos, pučiamųjų instrumentų orkestras, keramikai ir daugybė kitų reginėjų.

Viena pagrindinių „Kauno naktų“ kultūrinį programą – specialiai Laisvės alėjos ir Vilniaus gatvės vitrinoms parengta eksponicija, kurioje bus demonstruojami Kauno kolegijos studenčių kūriniai. Numatyta, kad eksponicija veiks visą mėnesį, tad visi nespėjė pasigrožėti renginio metu, tai padaryti galės bet kurią kitą rugpjūčio mėnesio dieną.

Nekomercinio renginio „Kauno naktys: kultūra ir aš“ tikslas yra paskatinti domėtis kultūriniu gvenimui, pagerinti Kauno, kaip saugaus miesto įvaizdį, skatinti jaunimo iniciatyvas bei iutraukti miestiečius iš svecių į turininkas ir malonias kultūrines pramogas, minint pasaulinės kultūros dienos 75 metų jubiliejų.

Rugpjūčio 14 d., šeštadienį, 17 val. Žeimių Šv.

Mergelės Marijos Gimimo bažnyčioje – Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Sim Min-Joung (sopranas, Pietų Korėja), Rita Novikaitė (mecosopranas), Sandor Kadar (vargonai, Serbija). Dirigentas Petras Bingelis. Programoje: giesmės, arijos, duetai ir chorai. Iėjimas nemokamas.

Rugpjūčio 15 d., sekmadienį, 15 val. Pažaislio vienuolyne – Žoliniu atlaidai Pažaislyje. Mišias aukoja Vyskupas Jonas Ivanauskas. Dalyvauja Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Sim Min-Joung (sopranas, Pietų Korėja), Rita Novikaitė (mecosopranas), Sandor Kadar (vargonai, Serbija). Dirigentas Petras Bingelis. Programoje: giesmės, arijos, duetai ir chorai. Iėjimas nemokamas.

Rugpjūčio 20 d., penktadienį, 18 val. Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejuje – „Laisvės muzika“. Fortepijoninis trio „Kaskados“: Albina Šikšniūtė (fortepijonas), Rusnė Mataitytė (smuikas), Edmundas Kulikauskas (violončelė); Valentinas Gelgotas (fleita), Antanas Taločka (klarnetas), Kristina Žaldokaitė (sopranas). Programoje: Giedrius Puskunigis, Vytauto V. Jurgūčio, Mariaus Baranauskas, Ugnės Giedraitytės, Onutės Narbutaitės, Vidmantas Bartulio, Algirdo Martinaičio kūriniai. Bilieto kaina – 10 Lt.

Rugpjūčio 21 d., šeštadienį, 17 val. Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje – koncertas kompozitoriaus Roberto Schumanno 200-osiomis gimimo metinėmis. Valstybinis Vilniaus kvartetas: Audronė Vainiūnaitė (I smuikas), Artūras Šilalė (II smuikas), Girdutis Jakaitis (altas), Augustinas Vasiliauskas (violončelė). Solistė Ona Kolobovaitė (sopranas). Programoje: Ludwig van Beethoven, Robert Schumann kūriniai. Bilieto kaina – 15 Lt.

Rugpjūčio 22 d., sekmadienį, 19 val. Kauno jachtklubė – „Johanno Strausso muzika ant vandens“. Kauno miesto simfoninių orkestras (vyr. dirigentas Modestas Pitrėnas). Solistė Sandra Janušaitė (sopranas). Dirigentas Modestas Pitrėnas. Koncertą veda muzikologas Viktoras Gerulaitis. Bilieto kaina – 20 Lt.

Rugpjūčio 29 d., sekmadienį, 18 val. Pažaislio vienuolyne – baigiamasis koncertas. Programoje: Ludwig van Beethoven Simfonija Nr. 9 d-moll, op. 125, Fantazija fortепijonui, chorui ir orkestrui op. 80. Dalyvauja Lietuvos nacionalinis simfoninių orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Juozas Domarkas), Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Müza Rubackytė (fortepijonas), Asta Krikščiūnaitė (sopranas), Rita Novikaitė (mecosopranas), Merūnas Vitulskis (tenoras), Liudas Mikalauskas (bosas). Dirigentas Juozas Domarkas. Bilietu kainos – 15, 20, 30 Lt.

**Marijai Mažulytei, netekusiai mylimos Mamytės, tariame nuoširdžiaus užuojaus ir paguodos žodžius.
Lietuvos rašytojų sajungos darbuotojai**

V literatūros ir muzikos Naktigonės 2010

Skiriamas istorinių pergalių kovose už tėvynės laisvę sukaktims paminėti

Liepos 26 d., pirmadienį, 20 val. „Švyturio menų doke“ (Danės krantinė / Šaurės ragas) – Šv. Ona, Pabaigtuvės „Nusileisk, dangau, ant žemės...“. Poeto Vlado Šimkaus (1936-2004) eiles skaito Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas, aktorių Rolandas Kazlas, muzikuoją Saulius Auglys (vibofonas) ir Genadijus Savkovas (akordeonas).

Rugpjūčio 9 d., pirmadienį, 19 val. Klaipėdos apskrities viešojoje I. Simonaitytės bibliotekoje (H. Manto g. 25) – tarpautinė tautos diena „Kaskart, kai uždainuoja...“ Romualdo Graušausko, Justino Marcinkevičiaus, Jono Strielkūno kūriniai skaito aktorių Dalia Rasa Jankauskaitė, tautos dainas dainuoja LMTA prof. Juozas Rimas.

Rugpjūčio 16 d., pirmadienį, 19 val. Klaipėdos apskrities viešojoje I. Simonaitytės bibliotekoje (H. Manto g. 25) – Šv. Rokas, Pjūties pabaiga. Improvizacijų vakaras „Ir tai praeis...“ Aktorių Dolores Kazragytė pristato naujausius autobiografinių esė knygą „Ramybės nerimas“, muzikuoją džiazo pianistas, KU doc. Saulius Šiaučiulis. Partneris – leidykla „Tyto alba“.

Rugpjūčio 23 d., pirmadienį, 19 val. Klaipėdos apskrities viešojoje I. Simonaitytės bibliotekoje (H. Manto g. 25) – Juodojo kaspino diena, Baltijos kelias. Kino Geru Odiseja – Gera Darytė Gera. Skiriamas Šv. Pranciškaus onkologijos centro statybai paremti. Dalyvauja centro direktorė Aldona Kerptytė, projekto vadovas brolis Benediktas Jurčys, kino režisierius ir produseris Arūnas Matelis. Dokumentiniai filmai: „Baltijos kelias“, „Skydis per Lietuvą arba 510 sekundžių tylos“, „Prieš parsikrendant į Žemę“. Partneris – studija „Nominum“.

Rugpjūčio 30 d., pirmadienį, 19 val. Klaipėdos apskrities viešojoje I. Simonaitytės bibliotekoje (H. Manto g. 25) – rašytojo, režisieriaus, dainų autoriaus ir atlikėjo Vytauto V. Landsbergio kūrybos vakaras „Sapnai, eilės ir dainos“.

Rugpjūčio 6 d., pirmadienį, 19 val. Klaipėdos apskrities viešojoje I. Simonaitytės bibliotekoje (H. Manto g. 25) – Naktigonijų 2010 pabaigtuvės „Ir nusineše saulę miškai...“ Poezijos ir muzikos valanda, skirta poeto Pauliaus Širvio 90-mečiui. Skaito aktorių Petras Venslovas, muzikuoją KU prof. Pranciškus Narušis (klarnetas, saksofonas, birbynė).

Renginius veda aktorių Sigutis Jačėnas. Iėjimas nemokamas.

Trečiasis šiuolaikinio meno festivalis

„Kaunas mene: premjeros“

Trečias veiksmas

23 d., penktadienį, 17 val. meno galerijoje „MJ studija“ (Rotušės a. 1) atidarama Evos Fructuoso (Ispanija) video ir fotografijų paroda „Sibilės“, paremta teksto ir vaizdo susidūrimais, pagėjus ir bejėgio kūno dialektika, pastangų išgyventi neagiletingos diagnozės akivaizdoje retorika.

23 d., penktadienį, 18 val. galerijoje „Meno parkas“ (Rotušės a. 27) atidaramos kelios parodos:

1) Ispanų tapytojas Agustin Fructuoso pristatys galerijoje skulpturą „Sienų tapybą“. Ne kątą parodose prisistatęs geometriškio abstrakcionizmo sienų tapybos kūriniai, Agustin Fructuoso Kaune sakosi nepabijos rizikuoti naujais raiškos būdais, net patirti nesėkmę, bandydamas jautriais technologiniais niuansais išgaudinti išnykstančios spalvos efektą.

2) Xaro Castillo (Ispanija) vaizdo instaliacijoje „Minkymas“ („Kneading“) duonos tešlos minkymas tampa naratyvu, keliančiu užmarsties klausimą. „Banalus minkymo judeysis, galbūt, savyne talpina kolektyvinę prieitį ir kolektyvinę atmintį“, – svarsto autorius. Video darbe jis pasitelkia personažus, sietinės su Hogartho ir Vermeerio tapybos personažais bei moters vaidmeniu šiaurietiškame kine.

3) Vaidos Tamoševičiūtės (Lietuva) video kūriniai „Netikra meilės istorija“ (2008) ir „Tuoj grisiu“ (2010) instalacijoje kūnai naudojamas kaip švarus lapas skirtiniams pranešimams užrašyti. Pirmuoju atveju kūnas (kitų performanso veikėjų) išrašomas meilikaujančiai viliojoto pažadas, galiausiai virstančiai purvu / juoda mase; antru atveju – menininkė pati išrašo kūnų tekstu, nusakančiu vidinės asmens būsenos dvilypumą ir nepastovumą / galynėjimą su savimi.

4) Iš lauko ekранo programos į galerijos erdvę perkeliami filmai: Jeanne van Heeswijk (Olandija) „Belaukiant sugrižimo“ ir Rolando Karaliaus (Lietuva) „Portretas. Židrija Janušaitė“, 2010.

5) Gintarės Valevičiūtės (Lietuva) „Per Jungtuvės“, 2010, videoinstalacija.

Parodos veiks iki rugpjūčio 14 d.

Réméjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

Kauno karuselė

Liepos 20 d. Kauno rysių istorijos muziejaus kieme prasidės pirmasis vasaros festivalis „Kaunas blues 2010“, nes vasaros iš priimties labai muzikalias. Tačiau nors festivalis ir pirmasis, jį galima vadinti ankstesniojo „Daugirdas gyvai“ tēsiniu, kurį organizavo tas pats GM klubas. Ši kartą festivalis liepos 22, 21 ir 25 d. važinės tarp Kauno ir Palangos. Pirmieji startuos Katherine Davis – „stereotipu nepaisanti bliuzo primadona“ iš Jungtinės Amerikos Valstijų, o dainininkai pritars „Luca Giordano Band“ iš Italijos, kuri Lietuvoje jau ne pirmą kartą.

Big Daddy Wilsonas iš JAV yra *folk*, *funk* ir *soul* atlikėjas, labai mylantis bliuzą ir mėginantis kurti įspūdingus muzikinius kokteilius.

Vėliau atėis eilė afroprancūziškam bliuzui – Rolando Tchakouante muzikai. Joje ir gyvi jausmai, ir tradiciniai ritmai, nenugludinta struktūra ir net neigiamas požūris į Afriką.

Lance Lopezas iš JAV gitara pradėjo groti

dar aštuonerių. Todėl dabar Kauno publika galės pasiklausyti metų patirtimi apaugusio jo gitaros skambesio.

Liepos 22 d. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Kauno paveikslų galerijoje atidarama Arvydo Žalpio kūrybos paroda „Iš užrašų...“. Dar visai nesenai kasdienių problemų persmelktą parodą lankėme „Meno parke“, o dabar dailininkas kviečia į dar vieną – vėl konceptualią, kurioje mums atvers savo užrašus, pilnus kasdienių pastabų.

„Nerašau sistemingai. Tai nėra dienoraštis. Užrašuose fiksuoju tai, kas man atrodo aktualu, tai, kas susiję su kasdieniu gyvenimu, supančiu mane, mano draugus, kolegas, artimuosius. Užrašų sąsiuviniai yra ne vienas. Naudoju keletą. Vieną sąsiuvinį visada nesiuojsi su savimi, antras – namie prie lovios (kad nepabėgtų naktinės ir protīngiausios mintys), trečias – dirbtuvėje. Ir dar kelios užrašų knygelių – kelionėms. Pastaraisiais metais – fotoaparatas, videokamera, diktofonas automobiliye. (...) Piešinys, eskizas, ranka rašytos mintys, fotografija, videosiužetas – višatai ir yra mano užrašai, dalį kurių noriu

atskleisti...“ – teigia parodos autorius.

Įvairiausi užrašai dažniausiai išpratę gulėti knygos puslapiuose ir knygų lentynose, o dailininkai juos eksponuoja parodų salėse.

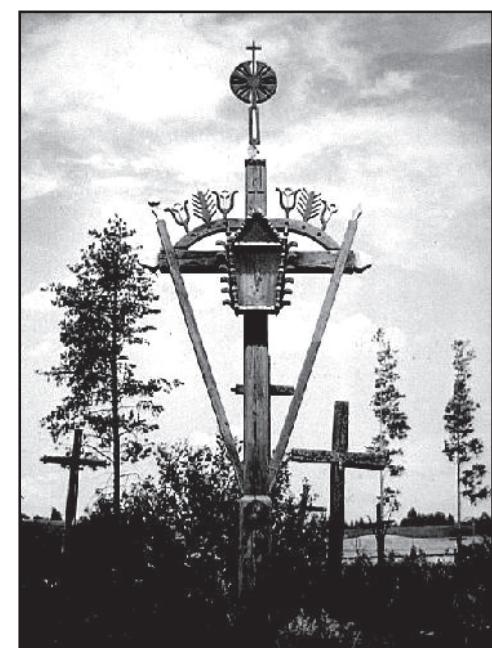

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejuje atidaryta nauja **lietuvių liaudies meno ekspozicija**, kuri po įvairiausių ekspedicijų į muziejų pateko dar apgabta autentiška vieta, kurioje surasta, aura.

Parodoje pristatoma tapyba ant lentos, drobės, popieriaus aliejiniais dažais ar tempera. Kūriniai skirti koplytėlėms, bažnyčioms ar gyvenamujų namų interjerams. Siužetose dažniausiai aptinkamos tos pačios asmenybės kaip ir raižiniuose bei skulptūroje. Šių kūriniai autorai – savamoksliai, dauguma nežinomi.

Medžio raižinių, vaizduojantys šventuosius, saugojusius nuo bado, ligų, gaisrų, daugiausia atkeliavę iš Žemaitijos.

Naujojoje ekspozicijoje pristatoma dailis A. Varno rinkinio fotografijų. Audiniai, kuriuose atskleidžia nepaprasti Lietuvos moterų išgūdžiai, verpimo, audimo ir skalbiomo įrankiai.

Parengė
Audronė MEŠKAUSKAITĖ

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Maskva, Belgija“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradieni, liepos 27 d., Kitokio kino klube bus rodoma labai miela komiška melodrama „Maskva, Belgija“. Trimis prizais Kanų kino festivalyje (ir dar geru tuzinu kitų apdovanojimų) pagerbtas režisierius Christophe’o Van Rompay’aus filmas nepretendoja atrasti Amerikos, tačiau ir pataikauti pigiam komerciniams kinui tikrai nenori. Paprastai melodramose regime jaunu žmonių meilės istorijas. Ir kur kas rečiau pasitaiko emocingų pasakojimų apie keturiadešimtmiečių jausmus. Būtent tokio amžiaus yra Gento priemies-

tyje, pavadintame Maskva, gyvenanti trijų vaikų mama Metė. Filmo pradžioje regime šią moterį paroduojuvė kraunancią į vežimėlių prekes. Užgesusime žvilgsnyje sustinges abejingumas viskam, netvarkingu šukuosena ir begalinis nuovargis liudija apie tai, kad Metė nejaučia jokio gyvenimo džiaugsmo. Ir ją galima suprasti – vyresnioji dukra prisipažista esanti lesbietė, jaunesni vaikai reikalauja dėmesio ir pinigų kompiuterinėms pramogoms, o vyras paliko seimą ir išėjo gyventi pas jaunesnę meilužę.

Ne pyragai ir sunkvežimio vairuotojo Džonio gyvenimas: amži-

nai ant ratų, nakvynės mašinos kabinoje, nuolatinis stresas kelyje – pakanka net mažos kibirkštėlės, kad vyrukas pratrūktų. Dėl savo ūmaus būdo ir praeityje pridarytų kvalifikučių šis rudaplaukis „vikingas“ geraži žinomas policijos pareigūnams.

Jau pirmieji filmo „Maskva, Belgija“ kadrų žada, kad Metė ir Džonio keliai turi susikirsti. Jūdvių pažintis prasideda nuo banalaus skandalo – važiuodama atbulą iš prekybos centro aikštėlės Megė trenkiasi į Džonio sunkvežimį. Nukenėjó tik automobilio bagażinė, bet būtent dėl jos Megė ir Džonis susitiko kitą dieną. O paskui émė matyti vis dažniau ir dažniau...

Tai miela, kiek juokinga, o vietomis ir graudi istorija apie romantiskus jausmus bei kasdienybės grožį, kuris tampa matomas tik tada, kai gyvenimui nusivylusius žmones aplanko meilė, kuri, kaip žinia, neklausia, kiek tau metų.

bergą sukurti „Įspėjantį pranešimą“. O „Neįmanomas misijos“ kūrėjas Johnas Woo pristato fantastinę viziją „Prisiminti pavojingą“, kurioje girdisi dar vieno „kiberpunkinio“ ševedro „Džonis Mnemonikas“ atgarsiai.

Stambios modernių technologijų korporacijos vadovai pagaliau išmoko užkirsti kelią slaptos informacijos nutekėjimui: kad darbuotojams nekiltų pagunda parduoti vertingas paslaptis konkurentams, pasibaigus eksperimentui visiems jo dalyviams išstrinama atmintis. Kompiuterių genijus Maiklas Dženingsas (aktorius Benas Affleckas) tikisi po kelių įtempto darbo metų papildyti savo saskaitą aštuoninkelė suma. Tačiau vietoj atlygio specialistui įteikiamas keistų daiktų pilnas paketas ir pranešama, kad jis pats savanoriškai atsisakė pinigų. Vietoje užtikrintos ateities Maiklas gauna košmarišką daštą, kurioje jam tenka gyvo taikinio dalia.

„Elito kinas“ sekmadienį (23.00 val., LTV) pristato vieną garsiausiu septintojo dešimtmecio filmų „Vidurnakčio kauboju“. Taip režisierius Johnas Schlesingeris pavadinė patrauklų jauną Texaso kauboju Džo Baką (aktorius Jonas Voightas), kuris iškeliauja į Niujorką ieškoti laimės. Vaikinas mano, kad „turtingos karvės“ mokės jam didžiulius pinigus už meilės glamones. Tačiau toks „verslas“ nesiseka, ir greitai visos svajonės sudūžta. Vienintelio Bako draugu tampa mirtinai sergeantis valkata Ritsas, pramintas Žiurke (jį labai ekspresyviai suvaidino tada dar pradedantis aktorius Dustinas Hofmannas).

Savaitgalis prie televizoriaus

Alternatyva karščiams – kraupios kriminalinės istorijos

Gediminas JANKAUSKAS

Ko gero, rekordiniai karščiai bus paveikę ir lietuviškų TV tinklelių sudarytojus. Ši mintis pirmiausia šauja į galvą, apžvelgiant savaitgalio televizijų kino repertuarą, kuriame dominoja viena už kitą kraupesnės kriminalinės ar mistinės istorijos.

„Velnio sėklas“ (ketvirtadienis, 21.30 val., TV6) dramatiški konfliktais užsimezga 1972 m. Šiaurės Airijoje. Juodą kaukę dėvintas teroristas namiškių akivaizdoje nužudo vienos šeimos tėvą. Šios egzekucijos liudininkas buvo ir aštuonmetis nužudytojo sūnus Frenkis Magiras (aktorius Bradas Pittas). Po dviejų dešimtmecių jis taps labiausiai ieškomu Airių revoliucionės armijos (sutrupintai – IRA) smogiku, atsidurs Amerikoje ir apsigyvens nieko neįtarančio poliminko Tomo O’Mero (aktorius Harrisonas Fordas) šeimoje. Vaikino laukia svarbi užduotis: reikia nupirkti

kovinių raketų. Surasti tarpininkus šiame versle nesunku, kur kas sudėtingiau neprarasti galvos.

„Baimės iškyšulyje“ (penktadienis, 22.45 val., LTV), sukurtame pagal Johno MacDonaldo romaną „Egzekutoriai“, Robertas De Niro sodriai vaidina recidyvistą Maksą Keidi, po keturiolikos kalėjime praleistų metų išeistą į laisvę. Pirmiausia visuomenei pavojingas psychopatas sužino, kur gyvena jį gynęs advokatas Seimas Boudis, ir ima terorizuoti jo šeimą. Maniako kerštas bus rafinuotas ir bausis.

„Paskutinėje tvirtovėje“ (penktadienis, TV6, 0.00) aktoriaus Roberto Redfordo herojui tenka savo kai liu patirti visus kalėjimo „malonumus“. Generolas Judžinas Irvinas per ilgą karininko karjerą padarė vieną lemtinę klaidą, perbraukusią jo nuopelnus ir pavertusią jį „A“ kategorijos kaliniu. Generolas virsijo įgaliojimus Burundiye, savo kaltę pri-

pažino ir buvo nuteistas kalėti dešimt metų. O kalėjime jis pradeda asmeninį karą prieš komendantą Vinterį (aktorius Jamesas Gandolfinis), įteisinusi „paskutinėje tvirtovėje“ ne įstatymo, bet prievertos diktatūrą.

Istorinė dramos „Elžbieta“ (šeštadienis, 23.20 val., TV3) herojė – po fanatiškos katalikės karalienės Marijos I mirties Britų imperijos karūnų perėmusi karalienė Elžbieta. Tačiau kartu su sostu iš savo vyresnės sesers ji paveldėjo intrigų ir išdavysčių pasauli bei buvusios valdovės politiką, nukreiptą prieš protestantus. Bet jaujanā karalienę, ko gero, labiausiai jaudina dar viena, ši kartą visai ne politinė, problema. Ji troksta, kad iš tremties į Angliją kuo greičiau grįžtų jos mylimasis Robertas Dadlis. Tik pradžioje Elžbieta (aktorė Cate Blanchett) privalo pasirūpinti ne savo širdies reikalais, bet šalies likimu. O Anglijos padėtis kritiška – šalis neturi armijos ir bet kurią akimirką gali tap-

ti agresijos auka. Negana to, karalienę net ir jos rūmuose supa klasdingi priešai. Ar užteks jaunai valdovei stiprybės kovoti iš karto dviem frontais?..

„Susitarime tylėti“ (šeštadienis, 1.50 val., TV3) Gerardo Depardieu suvaidintas jėzuitas daktaras Joachimas Fereras atsiduria komplikuotų įvykių sūkuryje, kai į ligoninę paguldoma jauna karmelitų vienuolė Sara (aktorė Elodie Bouchez). Slepiantis savo praeities gyvenimo paslaptį ir halucinacijas regintis tévas Joachimas iš karto atpažista artimą sielą. Akivaizdu, kad mergina tyli apie kažką labai svarbaus. Norinčiam suvokti Saros paslaptį kunigui iškyla rimta dilema. Nuoširdus rūpestis pamažu virsta tikra manija, o vis stiprėjantys instinktai veda į bauginančią nežinią.

Fantastinis trileris „Prisiminti pavojingą“ (sekmadienis, 21.00 val., TV3) sukurta pagal Philipo K. Dicko apskrymą. Vargu bau „kiberpunkinės“ fantastinės literatūros kūrėjas galėjo išsivaizduoti, kad po mirties taps tikru klasiku, o Holivudo produseriai varžysis dėl kiekvieno jo apskymo ekranizavimo teisių. Nesenai šio rašytojo mintys apie netolimą ateiti įkvėpę Steveną Spiel-